

quasi carens corpore, quasi angelus in corpore assumpto. Et S. Barlaam, qui Josaphat regi munditiam mentis, quasi ingentis pretii thesaurum commendat apud Damascenum in *Historia*, cap. xxxix.

Denique S. Augustinus, in *Psalm. lxxviii*: « Quis, ait, non contemnat dulcedinem sæculi, inhians dulcedini vitæ æternæ? » nam, ut idem ait in *Psalm. cxxiii*: « Dulcedo hujus sæculi ad tempus faucus induleat, sed in magnam amaritudinem postea convertetur. Dulcedo autem vitæ æternæ constans est; » ideoque expers omnis tam amaritudinis quam finis, mentem implet et satiat. Quocirca S. Gregorius Nazianzenus, in *Distichis*: « Perpetuum, inquit, tibi sit hoc studium, ut mentem tuam templum Deo extruas: sic enim eum pro spiritali statua in intimo corde habebis. » Et nonnullis interjectis: « Age vero deserto universo hoc mundo, mundique sarcinis excussis, ad vitam coelestem vela pande: præsertim tibi Trinitas cure sit. Alii aurum, alii argentum, alii mensas delicatas, id est vitæ ludibria in pretio habent; ego vero Christum amplissimarum opum instar duco: quem utinam aliquando mihi

contingat pura mente intueri; cætera autera mundus habeat. » Causam dedit paulo ante: « Patris verbum est homo noster, ut hujusmodi mixtionem Deum hominibus misceret: unus utrinque Deus est, hæcenus homo effectus, ut me ex mortali Deum efficiat. » Et S. Eucherius, epist. ad *Valerianum*: « Vera, ait, beatitudo est sæculi beatitudinem spernere, neglectisque terrenis in divina flagrare. » Rursum Nazianzenus, epist. 57, alias 63, exhortans Eudoxium ut, rhetorica et mundo relicto, se det vitæ puræ ac perfectæ: « Migremus, ait, hinc, viri efficiamur, somnia projiciamus, umbras pretereamus: alios occupatos tenent, jactent, ludificantur invidia, et tempus, et fortuna. Valeant throni, principatus, opes, splendores, vilis hæc et despicibilis gloria, ac denique magnæ hujus scenæ ludicra, nugæque theatricæ. Nos verbum arctissime complectamur, ac pro omnibus rebus Deum habere optemus: solum, inquam, perenne illud bonum, et nostrum; quia virtutis præmium est, Deum fieri. Ad hæc contendere et volita. Nusquam expetuas siste, quoadusque ad illud summe expetendum et beatum bonum perveneris. »

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Transeat a religione ad fidem, quæ religionis est principium et fundamentum. De fide ergo trinæ docti. Primum, fidem non admittere acceptionem personarum, ut divitem præferat pauperi, nobis in ignobili: hæc enim recte coheret ei, quod paulo ante dixerat: Religio munda, etc., est visitare pupillos et viduas in tribulatione ipsorum, et immaculatam se custodire ab hoc sæculo. Sæculum enim præferit divitem pauperi, nolentem ignobili, hocque est ejus vitium et macula. Secundo, vers. 10, asserit fidem docere, eum qui violat unum legis præceptum, ferri omnium reum. Tertio, vers. 14 usque ad finem, multis argumentis et exemplis docet, fidem sine operibus esse inaniem et mortuam, instar cadaveris.

1. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriæ. 2. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum anulum habens in veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, 3. et intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, et dixeritis ei: Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: 4. nonne judicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum? 5. Audite, fratres mei dilectissimi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et hæredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se? 6. Vos autem exonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad judicia? 7. Nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos? 8. Si tamen legem perficitis regalem secundum Scripturas: Diliges proximum tuum sicut teipsum: bene facitis; 9. si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores. 10. Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnino reus. 11. Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit et: Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis. 12. Sic loquimini, et sic facite, sicut per legem libertatis incipitis

judicari. 13. Judicium enim sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam: superexaltat autem misericordia iudicium. 14. Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? 15. Si autem frater et soror nudi sint, et indigeant victu quotidiano, 16. dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini et saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? 17. Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsis. 18. Sed dicit quis: Tu fidem habes, et ego opera habeo; ostende mihi fidem tuam sine operibus, et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. 19. Tu credis quoniam unus est Deus: bene facis; et dæmones credunt, et contremiscunt. 20. Vis autem scire, o homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est. 21. Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? 22. Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius: et ex operibus fides consummata est. 23. Et suppleta est Scriptura, dicens: Creditit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam, et amicus Dei appellatus est. 24. Videtis quoniam ex operibus justificatur homo, et non ex fide tantum. 25. Similiter et Rahab meretrix, nonne ex operibus justificata est, suscipiens nuntios, et alia via ejiciens? 26. Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est.

4. FRATRES MEI, NOLITE IN (id est eum: potest tamen in proprie accipi, ut dicam inferius) PERSONARUM ACCEPTIONE HABERE FIDEM. — « Acceptio personarum » est vitium oppositum justitiæ distributiæ, quo quis in distribuendis officiis, dignitatibus, beneficiis, muneribus, locis, etc., non respicit meritum, nec dignitatem, sed qualitatem personæ ad rem non pertinentem ut meliora et majora det consanguineis, amicis, divitibus, nobilibus, pejora et minora exteris, inimicis, pauperibus, ignobilibus. Aliquando etiam opponitur justitiæ commutativæ, ut cum iudex litem adjudicat amico, quæ ex justitiâ adjudicanda erat inimico; et tunc inducit obligationem restitutionis.

S. Augustinus, epistola 28, hanc sententiam Jacobi refert ad eos, qui ad Episcopatum aliosque Ordines et beneficia promovent consanguineos, amicos, aut divites, postpositis exteris et pauperibus, licet dignioribus: quibus proinde fit injuria, æque ac Ecclesiæ, quæ jure majus deus, majusque auxilium a dignioribus expectabat. Quare hoc est peccatum mortale, ut docet noster Lessius *De Justitia et jure*, cap. xxxii, dub. 1. Benedictus Justinianus hic, et alii: unde graviter vetatur a Concilio Tridentino sess. xxiv, cap. 1, *De reformat.* Verum S. Jacobi sententia generalis est et omnes perstringit, qui quocumque modo divites præferunt pauperibus, hoc solo nomine quod divites sint, sive id fiat dando eis honoratiorem locum in templo, mensa, consessu publico; sive in judiciis favendo plus amicis quam exteris; sive in vectigalibus aliisque oneribus, gravando magis pauperes quam divites; sive in distribuendis officiis et beneficiis, dando illa cognatis licet indignioribus, etc. Maxime autem S. Jacobus spectat hic honorem quem multi divitibus

deferrebant, neglectis vel spretis pauperibus in communibus, ut ipse ait vers. 2, consessibus et conviviis, præsertim sacris, puta in agape, in quâ divites post Eucharistiam inter se splendide epulabantur, non expectatis vel exclusis pauperibus. Unde idem hoc eorum vitium taxat S. Paulus, I *Corinth.* xi, 21, dicens: « Unusquisque suam cenam præsumit ad manducandum; et alius quidem esurit, alius autem ebrius est: » vide ibi dicta. Hoc est enim quod vers. 3, subdit Jacobus eos dixisse diviti: « Tu sede hic bene; » pauperi autem: « Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum. »

Memorable fuit exemplum S. Martini, qui, ut inquit Severus Sulpitius, lib. 1 *Dialog.* cap. xxiii, a Maximo, tyranno ferocè et victoriis insolenti, ad convivium invitatus, cum minister regii pateram obtulisset, ille eam S. Martino dari jussit, exspectans et ambiens ut ab illius dextera eadem reciperet; sed vir sanctus ubi exhibuit, pateram presbytero suo pariter pauperi tradidit, nullum scilicet existimans digniorem qui post se haberet: nec integrum sibi fore, si aut regem ipsorum, aut eos qui a rege erant proximi presbytero pretulisset. Quod factum rex omnesque qui aderant ita admirati sunt, ut hoc ipsum eis, in quo contempti erant, placeret, perque totum platiatum celebraretur fecisse Martinum in regis prandio, quod in infamorum judicium conviviis Episcoporum nemo fecisset.

Idem viderunt Gentiles Lycurgus intelligens æqualitatem et ad frugalitatem et ad concordiam in primis conducere, Spartæ novam fecit agrorum partitionem, et in singulos eives æquam portionem distribuit, ut tota Lacedæmon videretur multorum esse fratrum, qui inter se diverserant hæreditatem. Eadem de causa instituit syssitia, id est convivia publica, in quibus inter omnes, potus

ac cibi aequa erat porfio : quin et in vasis, et alia re quaeumque statuit, ut dives non plus haberet, quam pauper. Ita Plutarchus in *Lacon*.

Curius cum, devictis Sabinis, et a senatu plus agri offerretur, recusavit, et gregalium portione contentus fuit, dicens esse malum civem, cui non esset satis id quod ceteris erat satis. Ita Plinius Junior in *Viris illustr.*, cap. xxxiii.

Epaminondas Simonidi aliquid iniquum postulanti respondit : « Neque tu bonus poeta esses, si numerus carminis negligeres, neque ego bonus praetor, si gratiam cuiuspiam legibus antepone-rem. »

Socratis (qui oraculo Apollinis sapientissimus mortalius est iudicatus) opes erant mina argenti, ait Plato in *Apolog.* Socratis, hoc est, decem aurei coronati. Mina enim Graecis est libra, continens centum drachmas, hoc est, centum denarios Romanos, seu quadringentos sestertios, qui faciunt decem coronatos. Ita Budaeus *De Ass.*

Themistocles admonitus audit a viro sapiente : « Bene principatum geres, si cunctis aequalis et communis esse voles. » Ita Plutarchus in *Apo-phth.*

HABERE FIDEM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. — Varii vario haec exponunt, sed pauci rem acu tangunt. Primo, alii « fidem » hic sumunt pro opinione et existimatione, q. d. Nolite opinari et existimare de Domino nostro Jesu Christo, quod in ipso sit acceptio personarum, ita ut ad fidem et salutem vocaverit divites, non pauperes. Ipse enim est Dominus gloriae; ac proinde nullus ipse, sed omnes ipsius favore et gratia indigent, Ita Hugo.

Secundo, idem « fidem » proprie accipit, huncque dat sensum : Nolite fidem Christi ponere in personis acceptis. Nisi in divitibus, ut illos quasi deos, aut in ceteris quaedam in aliis omnibus colatis.

Tertio, Dionysius Carthusianus « fidem » refert ad gloriae, q. d. Nolite habere fidem gloriae Christi, hoc est, nolite credere quod gloriam aeternam a Christo sitis accepturi, si accipiatis personas.

Quarto, alii accipiunt « fidem » pro spe et fiducia, q. d. Ne speretis gratiam Christi, si accipiendo personas ostendatis vos spem collocare in hominibus, puta in divitibus. Ita Beda.

Quinto et genuine, q. d. Nolite fidem Christi conjugere cum acceptio personarum, ut putatis hanc cum illa posse consistere. Fides enim Christi docet jubetque iustitiam, aequitatem, amorem curamque pauperum, quibus omnibus repugnat acceptio personarum, quae divites praefert, pauperes spernit. Unde Vatablus sic exponit : « Cum sitis Christiani, ne habeatis personarum delectum; » alii, q. d. Nolite putare vos vere Christianos, si accipiatis personas. Praeposito enim in saepe apud Hebraeos somitur pro eum; « in acceptio » ergo, id est cum acceptio personarum » q. d. Professio Christiana

non patitur acceptio personarum, eamque non admittit christianismus; sed vetat, culpam et damnat. Potius tamen ait in, quam cum, ut vitii gravitatem exaggeret, q. d. Nolite in eodem corde vestro ponere fidem et vitium acceptio personarum, imo nolite fidem ponere in vitio hoc, id est, in corde vitio hoc imbuto et pleno : nolite balsamum nobilissimum fidei in vase tum impuro et sordido collocare et inquinare. Hoc enim injurium est fidei, ipsique Christo, qui pauper pauperes vocavit et elegit, eosque beatos predicavit. Simile est quod ait Paulus II Cor. vi, 13 : « Quae societas luci ad tenebras? quae autem conventio Christi ad Beliam? Aut quae pars fidei cum infidelibus, qui autem consensus templo Dei cum idolis? » Id ipsum recte cuivis vitio adaptes : nec enim in eodem corde poni potest virtus et vitium, fides et infidelitas, Christus et diabolus.

Quocirca aliqui nervosius sic exponunt, q. d. Nolite fidem Christi ponere in acceptio personarum, id est, in acceptis personis (per metonymiam, vel hypallagen), ut scilicet fidem et iudicium vestram collocaetis in personis divitibus et potentibus, quas colitis et honoratis, aequae, vel magis, quam in Christo. Nolite transformare fidem et spem Christi in fidem et spem hominum, ut plus eis credatis et fidatis quam Christo : multi enim fidem, aequae ac cor, magis habent in aere, quam in aethere : quia plures faciunt es, id est pecuniam, quam opem oris et Dei, plusque fidem aeri quam aetheri. Tales sunt de quibus ait Psaltes : « Nolite sperare in iniquitate, et rapinas nolite concupiscere : divitiae si affluant, nolite cor apponere, » Psalm. lxi, 11. Et haec videtur esse mens Hugonis iuxta secundam expositionem.

Denique planissimus erit sensus, si per facilem metathesin verba ita connectas : Nolite fidem habere gloriae Christi in acceptio personarum, q. d. Nolite credere quod Christi gloria consistat in acceptio personarum : quem sensum mox plenius explicabo.

Hoc est quod ait S. Hieronymus ad *Calentiam*; « Nescit religio nostra personas accipere, nec conditiones hominum, sed animos inspicit singulorum : servum etobilem de moribus pronuntiat. Sola apud Deum libertas est, non servit peccatis. Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. » Et S. Bernardus, lib. II *De Consider.*, cap. vi : « Argenti et auri, inquit, usus bonus, abusus malus, sollicitudo major, quaestus turpior. » Unde S. Petrus dixit : « Argentum et aurum non est nihil, quod autem habeo, hoc tibi do, » Act. iii. Quia et Apuleius : « Laudas, inquit, aliquem quia generosus est, parentem ejus laudas; si vero quia dives, fortunae hoc debetur; si cum laudas quia bonis moribus sit, tum ipsum virum laudas, non aliena. » Libere vero S. Bernardus, lib. II *De Considerat.* ad Eugenium Pontificem, cap. xvi : « Non sit, inquit, in te ac-

ceptio personarum : non parvi te reum peccati existimes, si facies peccatorum, et non potius causas iudicas meritorum. » Acceptio ergo personarum iustitiam pervertit, charitatem ledit, scindit unitatem Christianismi. Cum enim fides et lex Christi sit lex charitatis, omnes ex aequo debet comprehendere et in se unire; ac consequenter nec divitem ob divitias honorare et extollere, nec pauperem ob inopiam despiciere. Contraria ergo opinio, et acceptio personarum contraria est Christo et indiana Christianismo. Vere Clemens Alexandrinus, lib. III *Pedagog.*, cap. vi : « Solus Christianus, inquit, est dives; quia vere divitiis sunt in anima, puta fides, gratia et virtutes, quibus pollet Christianus. »

Gloria. — Graece τὴ δόξα, quod Erasmus et Tigurina vertunt ex opinione, scilicet non Christi, sed vulgi, quod divitias et divites colit, pauperem et pauperes spernit. Verum hic addunt « et », multaque supplent quae non sunt in textu Graeco. Quare alii passim vertunt gloriae, illudque referunt vel remotius ad fidem, q. d. Fidem gloriae, hoc est, gloriosam, quae ducit ad gloriam aeternam, vel proximam et concinnius ad Christum : Christus enim vocatur gloriae, scilicet rex et dominus, hoc est, gloriosissimus in se, suisque electis et Beatis, q. d. Accipiendo personas in fide Christi, facis injuriam Christo gloriosissimo; quasi scilicet ipse pendeat a divitibus, et non potius divites ab ipso, aut quasi ipse vos juvare, tutari et promovere non possit, ut divitum favorem et gratiam capture debeatis : quorum utrumque injurium est gloriae Christi Christoque gloriosissimo Simili modo Christus vocatur spes gloriae, Colos. i, 27. Et Christi gratia vocatur gloriae, id est gloriosa, Ephes. cap. xviii. Sic Dei proprium est esse et dici regem gloriae, Psalm. xxiii, 40. Unde S. Cyrillus, lib. XII *Thesauri*, cap. xiii, probat Christum esse Deum ex eo, quod hic vocetur Dominus gloriae. Denique Joannes Alba Electorum, cap. xvi, « gloria » exponit secundum, vel juxta gloriam, q. d. Nolite estimare Christi fidem et fideles juxta gloriam, id est, juxta opes, honorem et potentiam eorum, ita ut accipiatis personas, divites et potentes colendo, pauperes vero spernendo.

Verum ut ingenue dicam quod sentio, haec omnes expositiones remotae, dure et huiusmodi videntur. Quare planissime sic exponemus, q. d. Nolite fidem habere gloriae Christi, id est, nolite credere quod Christi gloria sita sit in acceptio personarum, nimirum quod glorietur vel glorificetur Christus, cum ad agapes et coetus vestros admittitis solos divites, nobiles et gloriosos, spreitis vel excludis pauperibus et squalidibus, quasi gloria Christi et Christianismi consistat in gloria vestium aurearum et purpurearum, in splendore alicuiorum et famulorum, in pompa equorum et currum. Haec enim est gloria mundi, non Christi; ludaeorum, non Christianorum; gentilismi, non

christianismi : ita Thomas Anglicus. Nolent hoc confessari, concionatores, doctores, praesides congregationum, qui gloriantur dum habent ponentes, auditores, discipulos, assecras nobiles, divites, splendide vestitos; plebeios vero et squalidos aegre vident, aegre audiunt et admittunt. Sciant hunc esse sensum vanitatis, non veritatis; mundi, non Christi : saepe sub vestibus seriis magnas continent sordes.

Posthume, non bene olet, qui bene semper olet.

Hunc ergo vilem affectum exuant, et contrarium Christi discipulo dignum induant.

2. ETENIM SI INTROIERIT IN CONVENTUM VESTRUM, — tum privatum, tum publicum, tum civilem, tum sacrum, puta in concionem, liturgiam, S. synaxin (que Graeco συναγωγή, id est conventus, coetus, congregatio, Ecclesia, uti etymo, ita significatione apte respondet : synaxis enim fiebat in synagoga, id est, conventu et Ecclesia) et agapen, uti superius dixi, docetque hic Thomas Anglicus, Salmeron, Serarius et Gagneus. Declarat acceptio personarum exemplo illorum, qui divites in conventu et consensu honorant, pauperes vilipendunt : quod commune olim fuit, et etiamnum est vitium, juxta illud Ovidii, I *Pastor*.

In pretio pretium nunc est, dat census honores, Censu amicis : pauper ubique iacet.

Et Euripides : « In paupertate ignobilis est, et timiditas, et ignominia vite. » Vere Sapiens, *Eccles. x, 19* : « Pecunia, ait, obediunt omnia; » Septuaginta, *humiliantur omnia*; alii, *cantant*, id est adulantur et applaudunt, omnia; alii, *testificantur omnia*; alii, *respondent omnia*, sicut famuli respondent dominae vocanti et mandanti : haec enim omnia significat Hebraice וְיָצַד יָנֵה. Hunc vulgi mundicie sensum, hunc paganismum corrigat Christus et christianismus, qui in fide, gratia et gloria pauperem divitibus, et pauperes divitibus aequali, imo anteposit. « Quod plerique pauperes dicimur, non est, inquit Minutius in *Octavio*, infamia nostra, sed gloria : nec pauper est qui non eget, qui non inhiait alieno, qui Deo dives est. » S. Salvianus, lib. II *De Eccles. Cathol.* : « De illis, ait, qui expediti omnibus, aut pene omnibus sarcinis Salvatoris viam sequuntur, et Dominum Jesum Christum non sanctitate solum, sed etiam paupertate imitantur, nihil est quod dici possit, nisi illud tantum quod etiam Propheta dixit : Nihil autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus. Hos enim ego omnes non aliter quam imitatores Christi honoro, non aliter quam Christi imagines colo, non aliter quam Christi membra suscepo. » Eosdem lib. III, vocat nummularios Christi : Christiani enim qui opes celestes ambiunt, terrenas contemnant, imo illas emunt harum contemptum. Unde Christi preceptum est : « Dimitte terrena, et accipies caelestia, » ait S. Augustinus, serm. 233 *De Temp.* « Isti

enim per pretas regni celestis pretium, ait idem, sermone 28 De Verbis Apostoli. Et S. Gregorius, homil. 18 in *Ezechiel*: « Volant, ait, qui terram quasi non tangunt, quia in ipsa nihil appellant. » S. Prosper, lib. II De Vita contempl., cap. xxvi: « Qui vult, inquit, Deum possidere, renuntiet mundo, ut sit illi Deus beata possessio (1). »

AUREUM ANULUM HABENS. — Baronius, anno Christi 34, et Pineda, lib. VI, De Rebus Salomonicis, cap. v, censent anulum hunc fuisse in veste, nimirum fibulam auream (hæc enim circulo aureo quasi anulo inseritur et constringitur), quam gestabant regum et principum affines, vel singulares amici in veste, ut patet ex Josepho, lib. XIV *Antiq.*, cap. xvi. Sic Alexander rex dedit auream fibulam Jonathæ in summæ benevolentie æque ac honoris indicium, I *Mach.* x, 88, uti apud Romanos erat latus clavus. Formam latus fibulæ fuisse instar fibulæ auratæ et gemmatæ Plavialis Abbatum et Episcoporum, qua unum latus alteri ad pectus connectitur, censet noster Raderus in lib. V *Martialis*, epigram. 42; unde et Virgilius, *Æneid.* IV:

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Verum Græcum *δακτύλιος* non fibulam, sed anulum digitalem significat: *δακτύλιος* enim græce est *digitus*; unde fructus palmæ vocatur *dactyli*, quia prælonga gracilitate curvati, humanis digitis similes sunt, teste Dioscoride, lib. I, cap. lxxvii. Inde *δακτύλιος* vocatur anulus, qui digito inseritur. Ergo *χρυσόδακτύλιος*, ad verbum idem est, quod auroannulus, vel aurodigitalis, qui scilicet aureum anulum in digito gerit. Ab olim enim divites et potentes solent anulum aureum gestare, tum ad obsequandum epistolas, tum ad ornamentum, tum ad cordis hilaritatem: unde eum gestabant in digito penultimo manus sinistrae, qui auricularis dicitur, eo quod ab illo nervus, vel arteria ad cor tendat, teste Gellio, lib. X, cap. x; aurum enim, ac præsertim hyacinthi, carbunculi, smaragdi, similesque gemmæ, quæ annuli palo inseruntur, cor æque ac oculos exhilarant et confortant. Episcopi tamen gestant anulum in digito medio manus dextere, qui index dicitur, quia silentium indicat, ut docet Apuleius, lib. I. Causam dat ipsa formula donationis annuli in consecratione Episcopi, quæ sic habet: « Accipe anulum discretionis, et honoris fidei signum, ut quæ signanda sunt sigues, et quæ aperienda sunt pandas; quæ liganda sunt lites, quæ solvenda sunt solvas. » Vide Alexandrum ab Alexandro, lib. II *Genial.*, cap. xix, et Pierium, *Hierogl.* cap. xli.

Porro annulus divitum vani esse splendoris, docet S. Augustinus, lib. III De Civit. xix, ex facto Han-

nibolis in victoria Cannensi, ex qua « tres modicos annulorum aureorum Carthaginiensis misit: quo intelligenter tantam in illo prelio dignitatem eodidisse Romanam, ut facilius eam caperet mensura, quam numerus. » Et mox: « Tum etiam stependis sufficiens cum lefecisset ærarium, in usus publicos opes venere private, adeo unoquoque id quod habuit conferente, ut præter singulos annulos aureos, singulasque bullas miserabilia dignitatis insignia, nihil sibi auri senatus ipse, quanto magis cæteri ordine tribusque relinquere. » Olim enim apud Romanos soli senatores et equites annulis utebantur, teste Diore, lib. XLVIII. Quocirca Clemens Alexandrinus, lib. III *Paedag.*, anulum Christianis tantum permittit ad hoc, ut eo res suas obsignent. « Alii autem, ait, abijcendi sunt annuli, ut vult Scriptura. Aureus prudenti mundus, est disciplina. » Et mox: « Sed neque est a viris annulus in art culo ferendus (hoc enim est muliebri), sed in parvo digito, atque adeo in extrema ejus parte: ita enim citi manus maxime ad operandum expedita; neque facile excidit sigillum, quod majori artificio ligamento custoditur. »

IN VESTE. — Id est, cum veste; nam, ut jam dixi, anulus non erat in veste, sed in digito: tam enim vestis candida, quam anulus erat dignitatis insigne.

CANDIDA. — *λευκὰ*, id est *splendida*, qualis erat candida. Candor enim præ cæteris coloribus splendet, estque ipse splendor: ita splendet candor cygni, nivis, fulguris, solis. Hinc Romæ olim candida erat vestis ambientium magistratus, qui inde Candidati dicebantur: candidati enim descendebant in campum Martium, ubi populi comitia agebantur. Sic et principes candida æque ac purpura utebantur. Unde Herodes illiuit Christum induens eum veste alba, græce *λευκὰ*, id est splendida, quo tacite insinulabat eum, quod fatue affectasset regnum Judææ. *Luc.* xxiii, 11. Hinc et Christus et Apostoli, *Apoc.* vi, 2, representantur per equum album. « Ecce, inquit, equus albus, et qui sedebat super illum habebat aureum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret. » Albus enim color est pulcher, latus, lucens et splendens: unde vestis candida est festiva, læta, splendida, magnifica. Audi Prudentium *Contra Symmachum*:

Exillare patres viduas, pulcherrima mundi
Lamina, consuetumque senem gestare *Catonum*
Candidiore toga, niveam pietatis amictum
Sunere.

Et *Martialis*, lib. VIII, epigram. 28, candidissimar præstantissimamque togam, sibi a Parthenio, cubiculo Domitiani præfecto donatam, ita dilaudat:

Elia tu vincis, nec alius dilapsa ligestra,
Et Tiburtio monte quod abet ebur,
Spartanus tibi cedit olor, Paphlæque columba,
Cedit Erythræis eruta gemma variæ.

Quocirca S. Joanni in celo visi sunt Sancti ac Beati amici stolis albis, *Apoc.* vii, 9; nam colores albi maxime decenter deos, ait Plato, lib. XI *de Legibus*. Denique Christus triumphator gloriosus post se exercitum ducit albalorum, *Apoc.* xix, 14: « Exercitus, inquit, qui sunt in celo sequentur eum in equis albis, vestiti hyssino albo et mundo. » Vide ibi dicta. Candor ergo vestium est divinæ gloriæ quadam emulatio: nam candidus fulgor est divinitatis ornamentum, *Daniel.* vii, 9.

Porro quam vanum sit gloriari aut honorare vestes splendidas, et vestitos splendide, patet primo, ex eo, quod vestis sit pena et tegmen peccati. Adam enim innocens creatus est nudus, sed mox a peccato erubescens suam concupiscentiam, textis se vestibus consutis ex follis fecit. Sicut ergo lux coniectus in vincula compedes gestans aureas, iis non honoraretur, sed magis vilipenderetur: licet enim sunt aureæ, compedes tamen sunt; quodque sint aureæ, refricant et pristinum regni decus, ex quo in compedes decidit, quasi ex summo honoris fastigio in imum dedecoris dejectus: sic pariter erubescere debet dives in vestibus splendidis, quia ille non sunt aliud nisi stigma peccati, velamen concupiscentiæ, tegmen pudoris. Secundo, quia primæ vestes quibus Deus vestivit Adamum, fuerunt simplices et nativæ, puta cruda pelles animalium, *Genes.* cap. iii, 21, ut doceret cum ac posteros, vestem homini datam tantum ad necessitatem, esseque symbolum penitentis et mortalitatis, cui per peccatum obnoxii effecti sumus, uti dixi *Genes.* iii, 21. Non magis ergo dives in veste hyssina extolli debet, quam fur in laqueo hyssino. Tertio, quia simplex et rudis fuit vestitus Elæ, Elisæi, Prophetarum, S. Joannis Baptiste, Christi Domini, Apostolorum, Essenorum et primorum fidelium. Unde habitum Christiani describens Lucianus in *Philopatro*: « Pallium putre, inquit, sine calcæis et tegmine, capite nudo incedens, defonsa coma. » Quarto, quia femineus est vestium ornatus, feminasque indicat, non viros: horum enim ornatus est interior in judicio, sapientia et virtute. Nam quid est aurum et argentum, nisi terra alba et rubra? Quid est hyssus, nisi vermium puta bombycum, pretredo? Quid lanæ pretiosæ, nisi ovium vellera?

Audi S. Bernardum, serm. 4 De Adventu: « Aurum et argentum nomine terra est rubra et alba, quam solus hominum error facit (aut magis reputat) pretiosam? Verè ergo divitiæ non opes sunt, sed virtutes, quas secum conscientia portat, ut in perpetuum dives fiat. » Et S. Cyrillum, lib. IV in Joam. cap. iv: « Sancti considerandi sunt non carne, sed intrinseca gloria. »

Ita Sisinnius Novatianorum Episcopus, homo mollis, reprehensus fuit a fidelibus, quod quotidie bis lavaretur et veste candida indueretur

abutens illo *Eccle.* ix, 8: « Omni tempore sint vestimenta tua candida. » Ita Socrates, lib. VI, cap. xxii.

S. Asellam laudat S. Hieronymus, epist. 13 ad Marcellam: « Sermo, ait, silens, et silentium loquens: nec citius, nec tardus incessus, idem semper habitus, neglecta mundities, et inculta vesce cultus ipsa sine cultu. »

Aristoteles videns adolescentem sumptuosiori toga indutum: « Adolesces, ait, num aliquando a cultu isto immodico temperabis, ovium virtute parto? » Plato dixit Aristippo: « Tibi uni et chlamydem et pannum ferre datum est. » Chlamys vestis erat principum, pannus pauperum. Unde Horatius: « Omnis Aristippum decuit color. » Testis Laertius, lib. II, cap. viii.

Diogenes divitem inductum, sed splendide vestitum *χρηστωδης*, id est *ovem auream*, vel, ut alii legunt *χρηστωδης*, id est *vellus aureum*, appellabat. Testis Laertius, lib. VI.

Demonax cuidam purpura vestito insolescentem in aurem dixit: « Heus tu, hoc ante gestabat ovis, et ovis erat; » significans illum æque stupidum esse in purpura atque ante, nec purpuram ei ingenium addidisse. Tritum est illud: « Simia in purpura. » Et, « Simia est simia, elamsi aurea gestet insignia. » Artaxerxes Teribazo vestibus insolescenti ait: « Tibi ut mulieri aurum, ut insano regium amictum gestandi jus concedo. » Augusti Cesaris amictus fuit: « Vestitus insignis ac mollis superbia vexillum est nidusque luxurie. » Testis Suetonius in ejus Vita.

Alexander Severus Imperator humili vestitu incedens, cum ob id ab aulicis reprehenderetur, ait: « Imperatoria majestas constat virtute, non corporis cultu. »

Simile fecit et dixit Alfonsus, Aragonum rex: « Malo, inquit, moribus et auctoritate meos excellere, quam diademate et purpura. » Ita Panormitanus, lib. I De Gestis Alfonsi. Plura dixi *Isaie*, cap. iii, in fine.

Denique Clemens Alexandrinus, lib. II *Paedag.* cap. x, narrat Cæum sophistam improbitatem representasse candida veste velatam, virtutem vero sola veveundia vestitam: perinde ac picior ille, qui cum Helenam elegantem pingere non posset, pinxit eam veste aurea gemmeaque non tam decoratam, quam sepulchram.

Nota, vestis præclara sæpe signum est magistratus, dignitatis aut nobilitatis: tuncque non ei, sed dignitati et officio deferendus est honor; sed eam ab hisce abstrahit hic S. Jacobus, tantumque considerat, ut indicem divitiarum, æque ac deliciarum lautæque vite. Solebant enim olim in festivis epulis, ludis, sacrificiis, etc., indui veste candida quasi indice lætitiæ, uti docet Valerius Maximus, lib. I, cap. i, et indicat *Ecclesiastes*, cap. ix, vers. 8.

Quocirca S. Jacobus pro vestium candida, intelligit hic non tantum divitem, sed et voluptua-

rium, qui festis, ludis epulisque vitam transigit cum despectu pauperum: qualis fuit dives Epulo qui bysso induebatur, et epulabatur splendide, ac Lazarum spernebat, eique micam mensae suae negabat. Sicut ergo Christus, Luc. xvi, taxat hunc divitem spernentem Lazarum, ita Jacobus taxat eos, qui divites et deliciosos honorant cum contemptu et injuria pauperum et egenorum.

INTROIERTI AUTEM ET PAUPER IN SORDIDO HABITU. — Graeco ἠμαρτῶν, id est squalido, detrito, sordido: de ἠμαρτῶν dixi cap. i, vers. 21. Plerique fidelium in primitiva Ecclesia erant pauperes vel conditione, vel exspoliatio honorum quam patiebantur a Judaeis, vel voluntate et spiritu. Audi S. Justinum, epist. ad Diogenetum, mores Christianorum subivi describentem: « Omnis peregrina regio, ait, patria eorum est, et omnis patria est peregrina. In carne sunt, sed non secundum carnem vivunt; in terra degunt, sed in celo conversantur; pauperes sunt, et multos ditant; omnibus indigent, et omnibus abundant. »

3. PRAECIPIUNT, — λαμβάνετε, id est splendide, puta candidam, de qua paulo ante dixi. Praecclare Seneca, epist. 37: « Quammodum, ait, stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum ejus ac frenos: sic et stultissimus est qui hominem ex conditione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimat. Servus est? sed fortasse libero animo. Servus est? hoc illi nocebit, aliis non nocebit. » Parvi ergo iudicis est, qui hominem non ex seipso, sed ex veste aestimat, uti faciunt stulti et pueri. S. Chrysostomus, homil. 47 ad Popul. : « Vestes, ait, et aurum et argentum sunt vermium pensa: virtutem autem indutus talem habet vestem, quam non tantum linea, sed et mors ipsa ledere nequit. Et merito: non enim haec animae virtutes ex terra originem trahunt, sed sunt fructus spiritus. »

ET DIXERUNT EI: TU SEDE HIC BENE. — Graeco καθήμενος, Syrus שׁוֹבֵי שׁוֹבֵי, id est pulchre, scilicet loco non tantum commodo et honorato, sed et elegant, puta in sede primaria vel altiore, pulvinari byssino instrata, auleis et conopæo redimita. Sederant Judaei in synagogis: magistris quidem altius, audiores autem et discipuli demissius, uti tradit S. Ambrosius, in I Cor. xiv, 30, et insinuat ibidem Apostolus. Philo quoque Essenae sedisse tradit lib. De Vita contempl. Idem de Christianis Romanis tradit S. Clemens, lib. II Constit., cap. lvii. Nam in Africa non liceisse laicis in ecclesia sedere, testatur Optatus Milevitanus, lib. IV, sicut etiam isdem in templo sedere non licet in Aethiopia, sive Abyssia, ne senibus quidem et infirmis: his enim solum seipioni inuiti conceditur, uti Romae ab Abyssinis accepti.

Memorable est quod de Constantino Magno in Vita ejus scribit Eusebius, lib. IV, cap. xxxii, ipsum in ecclesia concionem audivisse stantem, ac noluisse sedere, licet ab Episcopo ad id invitaretur, imo juberetur; quod diceret, res divi-

nas erectis animis, auribus et pedibus audiri oportere.

Apud Romanos in theatro suus enique pro dignitate erat locus: unde inter equites nemini considerare licebat, nisi equestrem haberet censum, nimirum sestertia quadringenta, hoc est, decem millia aureorum. Audi Martialem, lib. V, epigr. 26:

Quadringenta tibi non sunt, Chærestre, surge.
Lectus (locorum censor) ecce venit: sta, fuge, curae, late.

Simili modo apud S. Clementem, lib. II Constit., cap. lvi et lviii, Apostoli sanciunt, quos opere pretium est audire, ut ex iis ordinem synaxeos et sessionis in ea discamus. « Cum Ecclesiam Dei, inquam, convocas (o Episcopo), tanquam magnae navis gubernator jube cum omni plebe congregari, præcipiens Diaconis veluti nautis, ut loca fratribus tanquam navigantibus valde accurate et honeste disponant. Ac primum quidem sit ædes oblonga ad Orientem versus navi similis, utriusque postphoria in Orientem. Sit solium Episcopi in medio positum, et ex utroque ejus latere sedeant Presbyteri et assistent Diaconi, cincti et expediti sine multa veste: sunt enim illi similes nautis, hi illis qui per foros navis cursitant. Sit autem horum cura, ut laici in altera parte, ordine, et decore et quiete sedeant: item ut sedeant mulieres separatim, ac eum silentio. » Et paulo post: « Si quis autem repertus fuerit qui sedeat loco non decenti, increpetur a Diacono, tanquam a proreta, tradaturque in locum qui eum deceat. Est enim Ecclesia non solum similis navi, sed gregi; nam ut Pastores singulas pecudes, capras dico et oves, pro generis et ætatis ratione locant et quodque eorum simile cum simili congregatur: sic in Ecclesia adolescentes quidem seorsum sedeant, si locus sit: sin autem non sit, stent; etate vero proveci ordine sedeant: pueros autem stantes, patres et matres eorum suscipiant; rursus adolescentule seorsum, si fuerit locus; si vero non fuerit, post mulieres locentur. Nupte jam et matres-familias item seorsum: virgines autem, et viduae, et anus primæ omnium stent aut sedeant. Locis vero occupatis præsit Diaconus, ut quisque eorum qui ingrediuntur, in locum suum se conferat, et nemo præter decorem sedeat: similiter Diaconus populum speculetur, ne quis murmure obstrepat, dormitet aut nutus faciat. Oportet enim stare in ecclesia sapienter, sobrie et vigilantem, auribus ad verbum Domini intentis. Deinde cuncti pariter consurgentes et in Orientem spectantes, egressis catechumenis et penitentibus, precentur Deum, qui ascendit super cælum cæli, idque ad Orientem. » Et inferius: « Si autem cum jam sederet, alius quispiam adveniat honestus et nobilis, sive externus, sive ejus regionis, etc., Diaconus junior loco moveat, prudenter tamen, et non irate, et illum seorsum recipiat: æquum enim est ut qui

est in fratres benevolus, sponte sua hoc faciat: quod si recusaverit, move eum cogendo, et in extrema locum refice, ut discant ceteri eedere loco honoratioribus. Si autem pauper, aut ignobilis, aut peregrinus quispiam senex vel adulescens advenierit, neque sit locus vacuus, his quoque Diaconus ex toto animo locum faciat, ut non fiat adversus hominem acceptio personæ, sed fiat ministerium Deo acceptum: cum mulieres, sive pauperes, sive divites advenierint, utrumque horum faciat Diaconissa. »

ADDÏ S. CLEMENS Christianos sedisse duntaxat in concione et lectione, in oratione vero et liturgia stesisse, aut certe genu flexisse. Posterius hoc diserite docet Tertullianus, lib. De Orat. cap. xii: « Irreverens est, ait, assidere sub conspectu, contraque conspectum ejus, quem maxime reveraris ac veneris: quanto magis sub conspectu Dei vivi, angelo adhuc orationis astante, factum istud irreligiosissimum est. Nisi exprobramus Deo, quod nos oratio fatigaverit. Atqui cum modestia et humilitate adorantes, magis commendamus Deo preces nostras. » Vide dicta Act. cap. xx, vers. 36.

PAUPERI AUTEM DICATIS: TU STA ILLIC, AUT SEDE SUB (Tigurina, subter; alii, juxta; Syrus, ante) SCABELLO PEDUM MEORUM. — Significatur contemptus pauperis, q. d. Sede non in scabello, sed sub scabello pedum meorum: adeo enim vilis es, ut non sis dignus qui pedes meos, imo nec eorum scabellum tangas. Ibi ergo sede, aut quasi alter Alexius sta in angulo, aut cum Lazaro quasi canis procumbe ad januam divitis Epulonis: qui contemptus sane est gravis, ideoque peccatum æthiferum. Inde sequebatur pauperum oppressio, quod est peccatum clamans in cælum, de quo, vers. 6, ait S. Jacobus: « Nonne divites per potentiam opprimunt vos? »

Nota primo: Honor est bonum commune, æque ac officia et beneficia. Nam in mensa, judicio, concilio, aliove consensu publico cuique suus debetur honor et locus, qui si non datur, fit ei injuria, estque peccatum acceptio personarum. Secundo, honor debetur creaturæ rationali ob excellentiam, quæ consistit in sapientia, virtute, officio, dignitate et potentia. Divitibus ergo per se non sunt honorandæ, quia per se non faciunt hominem sapientiorem, magis virtuosum, digniorem et excellentiorem ceteris: tantum ergo honorantur divites per receptam consuetudinem, vel quia divitibus comitantur dignitatem et principatum. Quare si quis ex interiori reverentia erga divitias, divitem hoc solo nomine quod dives est, præferat pauperi fideli, peccat vitio acceptio personarum: fierique potest ut peccet mortaliter, nimirum si fiat cum notabili pauperis contemptu, vel injuria et oppressione, ut dicitur vers. 6, alioqui peccat tantum venialiter. Ita noster Lessius De Justitia et Jure, cap. xxxii, dub. 1.

4. NONNE (græce εἰ, id est non, de more positum pro εἰ, id est nonne) JUDICATIS, — διακρίνετε, id est dividistis, id est delectum personarum habuistis extollendo debentem divitem, deprimentem in immum pauperem. Ita Vatablus. Unde Syrus verit, דַּוְרֵי הַפְּתוּרִים הַפְּתוּרִים, id est divitis, discrimen facistis, discrevistis inique inter pauperem et divitem, quod Noster verit, « judicatis; » quia judicis est inter partes æquitatem dividere, ut cuique jus suum tribuat, non vero unum alteri inique præferat, eique totum per fas et nefas attribuat: nec enim pauper ob pauperitatem se jure est spolians, ut illud per injuriam detur diviti ob solas ejus divitias. Secundo, Tigurina, Erasmus et alii διακρίνετε accipiunt passive, vultuntque assertive, non interrogative, et non dividistis estis apud vosmetipsos, q. d. Non sensistis conscientie judicium et remorsum, quod scilicet in hac personarum acceptioe Deum offenderatis. Unde Cajetanus: « Non estis, ait, iudicati in vobis ipsis, » sed estis iudicati in vestibus, dum divites ob vestes splendidas honoratis, pauperes ob squalidas spernitis. Alii vertentes interrogative sic explicant, q. d. Nonne vestro judicio iudicati, convicti et damnati estis? q. d. Nonne recta ratio et judicium vos condemnant, arguunt quod inique faciatis? Ita Beda. Verum vertendum est active judicatis, patet ex eo, quod explicans subdit S. Jacobus: « Et facti estis iudices cogitationum iniquarum; » iudicis enim est iudicare non iudicari: unde suspicatur Gagnetus Noster Interpretem legisse διακρίνετε, in indicativo, id est judicatis; sed « judicatis » idem est quod judicare soletis, id est judicastis: quod significat Grecum διακρίνετε.

Urget Hugo et Dionysius ad vosmetipsos, quasi dicat: A vobis, vestraque prava phantasie judicium hoc perversum sumitis, non a Deo: Deus enim jubet tam pauperibus, quam divitibus suum jus et locum tribui. Sapienter Plato in Protagora: « Ne prius, ait, in alio tribunali iudicaveris, quam ipse coram iustitia (coram Deo) iudicatus fueris. » Et Seneca, epist. 37: « Si vis tibi omnia subficere, subijce te rationi (et consequenter Deo); multos reges, si ratio te rexerit: ab illa disces quid et quemadmodum agredi debeas. » Et Socrates apud Stobæum, serm. 48: « Optimus, ait, rex est, qui suis affectibus imperare potes. »

ET FACTI ESTIS IUDICES COGITATIONUM INIQUARUM. — מְבַרְרֵי מִפְּתוּרֵי מִפְּתוּרֵי, id est separatorum, discretorum pauperis et divitis. Pro cogitationum græce est διανοητικός, id est ratiocinationum, disputationum, disceptationum, consultationum, reputationum, sermocinationum, q. d. Facti estis iudices inique perversarum ratiocinationum, et conclusiones pauperem contempnendum esse, quia pauper est; divitem honorandum, quia dives est. Ergo facti estis iudices iudiciorum iniquorum, quia inique judicatis inique cogitando, ratiocinando, conclu-

dendo, sermocinando, eaque opere exequendo; dum scilicet pauperem præ divite spernit, plusque splendori vestium, quam fidei et virtuti tribuit, honorando impios divites, et despiciendo sanctos pauperes, ait S. Hieronymus in cap. v *Isaïæ*. Hoc ipso enim tacite iudicatis, «quod dives tanto paupere sit melior, quanto est ditior,» ait S. Augustinus, epist. 29 ad S. Hieronymum, quod utique falsum et perversum est iudicium, instarque monstri. Incongruus enim sermo est, ait Epictetus, si dicas: «Ego sum ditior te, ergo te melior. Ego sapientior, ergo melior. Hi vero sunt congrui: Ego te ditior: mea igitur possessio melior est tua. Ego sapientior: mea igitur oratio melior est tua. Tu autem neque possessio es, neque oratio.» Ita ipse *Enchiridii*, cap. LIX.

Seneca, lib. X, *epist.* 77: «Gladium, ait, non cum dices, lib. cui deauratus est balteus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui est ad secundum subtilis acies. Regula, non quam formosa, sed quam recta sit queritur. Ergo in homine nihil ad rem pertinet quantum ariet, quantum fœneret, a quam multis salutetur, quam pretioso incumbat lecto, sed quam bonus sit. Nemo istorum quos divitiæ honoresque in alto fastigio ponunt, magnus est. Quare ergo magnus videtur? cum basi sua illum metris. Parvus pumillo, licet in monte ceteris. Colossus magnitudinem suam servabit, etiam si steterit in puteo. Hoc laboramus errore, quod neminem æstimamus eo quod est, sed adjectum illi et ea quibus ornatus est, imo ex illis ipsum æstimamus et metimur.»

Porro, ait S. Jacobus *cogitationum*, non *cogitationis*, græce διαλογισμῶν, id est *ratiocinationum*, consultationum, conclusionum: quia hæc una, quæ divitiæ preferuntur paupertati, multas includit, et ex hac una quasi principio multe aliae educuntur, v. g. qui divitiis præfert paupertati, secum ita ratiocinabitur. *Primo*, divites sunt commodiores, magisque in hominum prædiorum ergo divites preferendi pauperibus. *Secundo*, dives non juvare, commendare, promovere, ditare potest, non pauper: divites ergo colendi, non pauperes. *Tertio*, dives sui contemptum ulcisci potest, non pauper: illius ergo offensæ curanda est, non huius. *Quarto*, a paupere nihil exspecto: ergo mihi negligens, huius est. *Quinto*, pauper mihi est dedecori et oneri, quia a me petit et emendicat elemosinam, itaque opes meas minuit: dives vero mihi est honori et commodo: ergo hic sequendus, ille fugiendus est.

He sunt ratiocinationes iniquæ et falsæ, puta paralogismi mundi et mundanorum. Ex adverso Deus contra hos, ait Philo, lib. I *De Monarchia*, sancti *Exod.* 20: «Non facietis vobis deos argenteos et aureos, et sensu mystico: Hi enim, ait, adoraturi mane ad aedes divitum quasi ad sanctissima templa cursitant, bona petuntur ab illis quasi numinibus;» cum tamen verissimum sit illud Augustini, lib. V, *De Civitate*, cap. VI: «Remota

jaclantia, quid sunt omnes homines, nisi homines? Ergo contra hos primo argumentatur Cicerus, dicens: «Facile vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.» *Luc.* XVI, 19.

Secundo, S. Augustinus, serm. 35 *De Tempore*: «Iste mundus, ait, aut ridet nos, aut ridetur a nobis. Melius est ut calces mundum, et calcato eo gradum tibi facias per quem in sublime conscendas.»

Tertio, Seneca, lib. *De Vita beata*, cap. XXVI: «Divitiæ apud sapientem virum in servitute sunt, apud stultum in imperio. Sapiens divitiis nihil permittit, vobis divitiæ omnia.» Unde et Alexander Magnus, teste Plutarcho, orat. 1 *De Fortuna Alexandri*, dixit: «Si Alexander non essem, Diogenes esse vellem.»

Quarto, Auctor imperfecti apud S. Chrysostomum, *hom.* 22: «Si divitem honoras, ait, propter personam ipsius, honoras eum: si autem pauperem honoras, propter personam Christi honoras.»

Quinto, S. Ambrosius, lib. II *Officiorum*, XXV, docet multis rationibus favores et beneficia pauperibus potius exhibenda esse, quam divitibus. *Primo*, quia Christus, ait, docet «ad epulas non eos qui divites sunt, sed pauperes invitandos.» *Luc.* XIV. *Secundo*, divites enim rogari videntur, ut ipsi quoque nobis reddant: pauperes quia non habent quod restituant, cum acceperint, remunerare nobis faciunt Dominum, qui se pro paupere obligandum obtulit. *Tertio*, quia dives dedignatur beneficium, et pudet eum debitorem esse gratiæ. Quin etiam id quod collatum est sibi, meritis suis arrogat. *Quarto*, quia in accipiendo beneficio, eo ipso quod acceperint, divites dedisse se magis quam accepisse existimant: pauper vero etsi non habet unde reddat pecuniam, refert gratiam: in quo certum est, quod plus reddat, quam acceperit. Pecunia enim nummo solvitur, gratia nunquam exinanitur. *Quinto*, quod dives refugit, pauper fatetur quod sit obligatus debito, sibi que subventum, non honori suo delatum putat: donatos sibi arbitratur filios, vilam redditam, servatam familiam.» Idem ibidem cap. 1: «Tantus, ait, splendor honestatis est, ut vitam beatam efficiant tranquillitas conscientie et securitas innocentie. Et ideo sicut exortus sol, lunæ globum et cætera stellarum abscondit luminia, illi fulgor honestatis; ubi vero et incorrupto vibrat decore, cætera que putantur bona secundum voluptatem corporis, aut secundum seculum clara et illustria obumbrat.» Et cap. IV, loquens de Elia, cui pauperi corvus deferbat panem, *III Reg.* XVII: «Numquid ideo, ait, minus beatus, quia pauper erat sibi? Minime, imo eo magis beatus, quia Deo dives. Alis enim quam sibi divitem esse præstat, ut iste erat, qui tempore famis cibum a vidua petebat, largiturus ei, ut hydria farine per triennium et sex menses non

defeceret, et per quotidianos usus olei vas vidua inopi sufficeret ac ministraret.»

Secundo, in paupere honoramus Christum quasi exemplar in sua imagine. Unde Chrysologus, serm. 14, explicans illud *Psal.* CXL, *Beatus qui intelligit super egenum et pauperem*, non dicit, ait, Qui videt, sed «Qui intelligit.» Arcana enim res est, et occultum mundo paupertatis pretium. «Oremus, fratres, ut ipse nobis intelligere intelligenda concedat, qui se intelligi in paupere sic demonstrat, quod ipse qui celum legit, sit nudus in paupere; quod in esuriente esuriat satietas rerum; quod sitiit in sitiente fons fontium. Beatus proinde ille censendus est, qui hoc intelligit, ut super pauperes intelligat eorum necessitatibus occurrendo, eosque a necessitatibus eruendo.»

Septimo, S. Bernardus, serm. 1 *De vigilia Nativitatis*: «Paupertas, ait, non inveniebatur in cælis: porro in terris abundabat hæc species, et nesciebat homo pretium ejus. Hanc itaque Dei Filius concupiscens descendit ut eam eligat sibi, et nobis quoque sua estimatione faciat pretiosam.» Hoc est quod ait Christus, *Isaïæ* LXXI, et *Luc.* IV, 18: «Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me.» Plura de bono paupertatis dixi *Act.* IV et V.

3. NONNE DEUS ELEGIT PAUPERES IN HOC MUNDO?—*Syrus*, *pauperes mundi* (1). Probat non esse accipiendas personas ut divites honoremus, pauperes aspernemur, exemplo Dei, quod nobis debet esse instar normæ et præcepti. Deus enim elegit pauperes terre, eosque divites effecit fide; inopes censu, eosque opulentos fecit rerum divinarum sensu. Unde S. Leo, serm. 10 *De Quadraginta*: «Quos viles, ait, facit carnalis sapientia, nescimus quam pretiosos spiritualis sit factura gratia.»

DIVITES IN FIDE, — ut scilicet fierent divites, ipsoque faceret eos divites in fide. Nam simili modo addit: «Et hæredes regni.» Clarum autem est Deum neminem elegisse qui jam erat hæres regni, sed eligendo hæredem regni fecisse, q. d. Pauperes non sunt spernendi, quia Deus non spernit, sed elegit pauperes, eosque eligendo ditavit fide, fecitque hæredes regni. Nihil ergo hic habent Pelagiani, quasi ob fidem viribus nature electam Deus fidelem eligat, infidelem respuit. Fides enim est primum Dei donum, quo pauperes Apostolos primosque fideles ditavit Deus. Ita S. Augustinus, lib. I *De Predestinatione Sanctorum*, cap. XVII. Agit ergo Jacobus de electione tam ad fidem et gratiam, quam ad regnum et gloriam. Quos enim Deus elegit ad gratiam, eos consequenter destinavit ad gloriam, ut fiant hæredes regni celestis. Hic sensus est genuinus. *Secundo* tamen Gabriel Vasquez, I *part.*, disp. 89, cap. II,

sic explicat, quasi dicat: Deus Apostolos pauperes censu, sed divites fide et virtute, elegit ad gloriam, puta ad hereditatem regni celestis, et ad vitam æternam ex meritis; quia scilicet pravitudo quod ipsi bene utendo et strenue cooperando fidei et gratiæ sibi a Deo date, per bona opera mererentur regnum celeste. Unde sequitur: «Quod reprobis Deus diligentibus se.» Censet ergo hic agi de electione ad gloriam duntaxat, eamque fieri ex meritis probare ex hoc loco contendit; gloria enim est hereditas, quia datur filiis; eadem est et corona justitiæ, ac merces, quia datur merentibus et vincuntibus. Hinc et Jacobus prius ait, quod Deus elegerit divites in fide, deinde quod «hæredes regni;» quia per divitiis fidei destinavit nos ad regnum in prima electione, quam fecit ab æterno.

Moraliter: docet hic S. Jacobus vestes divitiis non esse aurum, argentum, vestes splendidas, sed fidem et fidei virtutes: sicut ex adverso paupertatem et pauperes non facit egestas, sed cupiditas et impietas. Unde S. Augustinus, *h. c.* *De centum ovis*: «Deus, ait, omnibus equaliter adest, sed apud Deum plus habet loci, qui plus attulerit, non argenti, sed fidei.» Et S. Gregorius, *homil.* 13 *in Evangelium*: «Sole, ait, divitiæ sunt, que nos divites virtutibus faciunt.» Et Clemens Alexandrinus, lib. VI *Stromatum*: «Verè, ait, divitiæ est abundantia in iis que sunt ex virtute actionibus: paupertas autem est inopia in moderatis actionibus.» S. Ambrosius, lib. III, *epist.* 10: «Solum illum Deus divitem novit, qui sit dives æternitati.»

Præclare vero S. Prosper, lib. II *De Vita contemplativa*, cap. XIII: «Ille, ait, nobis sunt ambienda divitiæ, que nos ornare pariter possint, et munire; quas nec acquirere possumus inviti, nec perdere; que nos contra hostiles impetus armant, a mundo distinguunt, Deo commendant, ditant animas nostras atque nobilitant, nobiscum sunt, intra nos sunt. Divitiæ nostre credende sunt pudicitia, que nos pudicos; justitia, que justos; dicilia, que nos pudicos; justitia, que justos; pietas, que pios; humilitas, que humiles; mansuetudo, que mansuetos; innocentia, que innocentes; puritas, que puros; prudentia, que prudentes; temperantia, que temperantes; et charitas, que nos facit Deo et hominibus charos, virtutum potentes, seculi contemptores, ac bonorum omnium sectatores. Hæc non sunt omnium, sed Sanctorum sanctæ virtutes, non divitum superbiorum, sed humillimum pauperum facultates, patrimonio cordium, divitiæ incorruptibiles morum, quibus non abundant, nisi illi qui illis carnalibus hoc corde renuntiant.» Et inferius: «Propter hoc igitur eis qui militat, Deo, fugienda sunt ex toto corde divitiæ: quas qui habere volunt, sine labore non querunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectione non possident, sine dolore non perducunt. Apostolus autem Christi militibus dicit: Volo vos

(1) Multi: Annon Deus probat, seu diligit, rerum mundanarum egenos, etc.

sim sollicitudine esse. Et : Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis; ac sic census iste terrenus eis a quibus vitiose diligitur, non est voluptatem materia, sed dolorum.»

Breviter, sed nervose S. Gregorius, lib. VI, epist. 190 ad Andream: «Non ergo, ait, honores aut divitiae querendae sunt, quae dimittuntur; sed si bona querimus, illa diligamus, quae sine fine habebimus. Si autem mala pertimescimus, timeamus quae a reprobris sine fine tolerantur.» Idem, hom. 18 in Ezech.: «Ille, ait, pauper est, qui eget eo quod non habet. Nam et qui non habens habere non appetit, dives est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis: nam cui cum paupertate bene convenit, non est pauper.»

HEREDES REGNI, — id est, destinatos ad regnum caeleste, illudque certo adepturos, si in fide operibusque fidei ad finem usque vite constanter perseverent. Praeclare S. Ambrosius, serm. 40: «Cum regnum Dei, ait, pauperum sit, quid locupletius esse potest.» Vide hic miram harmoniam Jacobi et Pauli. Idem enim eodem aëvo intonuit Paulus scribens, I Corinth. cap. ii, vers. 26: «Videte, ait, vocationem vestram, fratres, etc.: quae stulta sunt mundi, et ignobilia, et contemptibilia elegit Deus.» Porro regnum Dei est ipse Deus cum omni sua felicitate et gloria. Vide S. Augustinum, serm. 119 De Temp., et in Psal. cxxxvi et cxxxix, ubi ait: «Heredes Dei sic sunt, ut ipse Deus sit hereditas nostra. Haec hereditas non minuitur copia possessorum, non fit angustior numerositate coheredum; sed tanta est nullis, quanta paucis; tanta singulis, quanta omnibus: non talis te fecit heredem cui mortuo succedas, sed cum quo in aeternum vivas.» Et S. Ambrosius in Psal. cxviii: «Omnes possident, nec minuitur heredi; manet emolumentum integrum, et eo magis singulis crescit, quo pluribus fuerit acquisitum.» Charitas enim perfecta in cœlis facit omnia communia: unde quisque beatus de aliorum singulorum gloria ita gaudet, ac si sua esset. Quare non semel, sed milies, et miliesies milies est beatus et gloriosus. S. Bernardus, De Triplici genere bonorum: «Quae est, ait, copia, ubi nihil quod nolis sit, et totum sit quod velis?» Idem, serm. De fallacia praesentis saeculi: «In remuneratione, ait, torrens est voluptatis et luminis impetus. Flumen plane est, sed quod affluit, non quod fluat, vel effluit; flumen vocatur, non quod transeat, vel pertranseat, sed quod abundet.» Rursus S. Augustinus, lib. III De Liber. arbit., sub finem: «Tanta, ait, est jucunditas lucis aeternae, ut etiam si non liceret amplius in ea manere, quam unius diei mora, propter hoc solus innumerablem anni huius vite pleni delictis, et circumfluentia temporarium bonorum recte meritoque contemneretur.» Idem, in Manuali, xiv: «O anima mea, si quotidie

oporteret nos tormenta perferre, si ipsam gehennam longo tempore tolerare, ut Christum in gloria sua videre possemus et Sanctis ejus sociari, nonne dignum esset pati omne quod triste est, ut tanti boni tanterque gloriae participes haberemur? Insidentur ergo demones, parent sua tentationes, frangant corpus jejunia, premant carnem vestimenta, labores gravent, vigilie exsiccant, clamet in me iste, inquietet me ille vel ille, frigida incurvet, conscientia rurmuret, calor urat, caput dolcat, pectus ardeat, infestur stomachus, pallescat vultus, infrinetur totum corpus, deficiat in dolore vita mea, et anni mei in gemibus, ingrediatr putredo in ossibus meis et subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, et ascendam ad populum accinctum nostrum. Quia enim erit justorum gloria, quam grandis Sanctorum letitia, cum unaquaque facies fulgebit ut sol, cum ordinibus distinctis populum suum Dominus in regno Patris sui ceperit recensere, et meritis atque operibus singulorum promissa premia restituit, pro terrenis caelestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna? Revera cupulus felicitatis erit cum Dominus adducat Sanctos suos in visionem palmarum gloriae, et faciet in caelestibus considerare, ut sit omnia in omnibus. O felix jucunditas, et jucunda felicitas: Sanctos videre, cum Sanctis esse ut sanctum, Deum videre, et Deum habere in aeternum et ultra!»

Porro cause cur Deus ad fidem et regnum elegerit pauperes potius quam divites, sunt variae, eaeque congruae. Prima, quia id requirit apta distributio donorum, ut qui carent terrestribus, abundant caelestibus, et vice versa. Unde S. Hieronymus, epist. 34 ad Julianam: «Difficile, ait, imo impossibile est, ut praesentibus quibus et futuris fruatur bonis; ut hic ventrem, et ibi montem expleat, ut de deliciis transeat ad delicias, ut in utroque saeculo primus sit, ut in caelo et terra appareat gloriosus.» Et S. Chrysostomus, homil. 2 ad Populum, docet S. Paulum, cum nominat divites hujus saeculi, I Tim., vi, 17, hoc ipso significare alios esse divites futuri saeculi, nimirum pauperes hujus saeculi. Sic dives hujus saeculi fuit Epulo, futuri vero Lazarus, Lucæ xvi, 24; sic Nazianzenus, orat. 46, religiosos vocat «propter humilitatem exaltatos, et propter paupertatem locupletatos.» Quocirca Patres pauperes Evangelicos vocant divites, eosque veros et solos. Ita S. Nazianzenus, orat. 20 De S. Basilio: «Divitiae, ait, illi erant, nihil habere.» Et S. Leo, serm. 4 De Quadrages.: «Christiana paupertas dives est, quia plus est quod habet, quam quod non habet: nec pavet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum in omnium rerum Domino omnia possidere.» Et S. Ambrosius, lib. IV, epist. 24 ad Simplicium: «Vere, ait, dives est, qui in conspectu Dei potest dives videri, in ejus conspectu terra exigua, mundus esse angustus est; sed solum

illum Deus divitem novit; qui sit dives aeternitati, qui non opera, sed virtutum fractus recondat.» Vide totam Epistolam, in qua demonstrat hoc paradoxum: «Quod solus sapiens, licet pauper, sit dives.»

Secunda, quia divitiae sunt fomites et illecebrae ambitionis, avaritiae, gulae, luxuriae omniumque vitiorum, quibus itur in gehennam: paupertas vero suggerit materiam humilitatis, continentiae, modestiae, sobrietatis, castitatis omniumque virtutum, quibus tenditur ad gloriam. Unde Christus, Matth. xix, 24: «Facilius, ait, est camelum transire per foramen acus, quam divitem intrare in regnum caelorum.» Sicut ergo non nisi per miraculum camelus transire potest per foramen acus: ita et dives non nisi per miraculum intrare potest in regnum caelorum. Vide ea quae de pernicie divitiarum dixi Isaia, cap. v, vers. 9. Paupertas ergo opibus vincitur est caelo. «Magna quaedam penna paupertatis est, qua tam cito volatur in regnum caelorum,» ait S. Bernardus, serm. 4 De Adventu.

Tertia, Deus ut ostenderet divitiae bonitatis, misericordiae et magnificentiae suae, elegit pauperes potius quam divites, utque pauperes exstimularet ad magnum humilitatem, gratitudinem, honorem et amorem Dei. Vide dicta I Cor. i, 26 et seq.

Quarta, quia pauperes contempti mundi emunt a Deo caelum. Deus ergo eis fit debitor: cum enim omnia propter Deum reliquerint, par est ut Deus iis suum regnum rependat. Unde Nazianzenus in Carm. De Beati: «Felix, ait, qui Christum fortunis omnibus emit.» Et orat. 18: «Haec, ait, negotiatio praestantissima, quae brevia et fragilia bona cum sempiterna gloria commutantur.» Et S. Augustinus, serm. ult. De Diversis: «Quid, ait, gloriosius homini quam sua vendere, et Christum emere? Vide Matth. cap. xix, vers. 28.

Quinta, quia Deus vacuum requirit cor, ut totum illud possideat; pauperum autem corda sunt vacua, divitum vero plena divitiis aëque ac vitiiis; illa ergo capacia sunt fidei, gloriae et gratiae, haec vero incapacia. Dives itaque qui cor habet in aëre, ineptus est ad capiendas res aethereas; pauper vero cum cor nequeat habere in aëre quo caret, transfert illud in aethera quem sperat: liberum ergo ampliusque, et dei capax habet cor. Vide S. Chrysostomum, hom. 2 ad Popul. Vidit idipsum per umbram Seneca, epist. 8: «Nemo alius, ait, est deo dignus, nisi qui opes contempsit; et ideo olim flammis Diaboli non modo tangere hederam criminosum erat, verum etiam nominare:» Nam hederam symbolum erat tenacitatis et adhesionis ad terrena, teste Pierio, Hierog. cap. II.

Praeclare S. Augustinus, lib. De 12 Grad. abisio-nium, gradu 8: «Recta, ait, dispensatione misericors iudex regnum caelorum illis committit, quibus regni terrarum participationem inter mortales abnegat, ut ipse dives in caeli sede appareat,

qui in terra nihil penitus procurat.» Et mox: «Nobilis ergo inopia, est mentis humilitas, et inepta divitiae sunt animum enormitas.» Idem (si tamen ipse est auctor), lib. De Contemptu mundi, cap. vi: «Regnum caelorum non divitum, sed pauperum est. Dicit namque pauperibus: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Si est regnum caelorum pauperum, restat ut infernus sit divitum;» idque probat exemplo divitis Eulonis, qui sepultus est in inferno, Luc. xvi, 24 et seq.

QUOD REPROBISIT DEUS DILIGENTIBUS SE, — ideoque suae legi obtemperantibus. Qui enim diligit Deum, debet ea diligere, quae Deus diligit; et ea odisse, quae Deus odit, ait S. Augustinus, imo Christus, Joan. iv, 45: «Si diliges, ait, me, mandata mea servate.» Hinc discit primo, non solum fidei et credentibus, ut volunt heretici, sed dilectioni et diligentibus, id est, opera charitatis erga Deum et proximum exercentibus, promissum esse regnum Dei; ac proinde volenti illud assequi necessaria esse charitatis opera. Secundo, regnum caelorum promitti et dari quasi mercedem pro merito operum charitatis. Tertio, sanctum esse haec obire inbitu hujus mercedis et praemii, ut fecit David, Psalm. cxviii, 112, dicens: «Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in aeternum propter retributionem.»

Alludit ad Isaia lxiv, 4, quem sub idem tempus quo et Jacobus haec scripsit, S. Paulus scribens Corinthiis, epistola I, cap. n, 9, ex Septuaginta ita citat: «Caelus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus iis qui diligunt illum.» Ultima enim haec Isaiae et Pauli verba antistropha sunt verbis huius Jacobi, nimirum quia idem Spiritus Sanctus per ora trium horum testium, imo Prophetarum suorum, loquebatur.

Moraliter: Disce quam facili pretio Deus vendit regnum caelorum, nimirum amore: amor est pretium. Ama Deum, et Deum Deique regnum mereberis, omnes et oblinebis. Ama Deum et regnum, tum in caelo, tum in terra, uti Israeli promittit Moses Deut. xi, 24.

Porro quis non amet Deum summum amabilem summumque bonum suum, qui est gaudium omnium angelorum et hominum; in quo sunt omnes deliciae, omnes opes, omnes honores, omnis sapientia, omnis gloria, omnia bona in gradu immenso et infinito? Quis non amet Deum, qui prius tam impense amavit nos, ut nos ex nihilo crearet, perditos per filium suum recrearet et redimeret, aversos revocaret, ruentes in gehennam retraheret ad caelum? Quis non amet Deum, qui suum amorem, se totum, suaque charitatis viscera in amorem, se totum, quae nos indies, imo sinuos largissime effudit? qui nos indies, imo sinuos momentis animat, vegetat, pascit, sua gratulis momentis cumulatur? Quis non amet Deum, qui a nobis amari optat, imo jubet, et amanti promittit caelum, non amanti minatur in-

fernum? Quare inexcusabiles sunt peccatores et reprobi, imo stulti sunt et insani, qui, ut creatura exigua, puta vili voluptate, vel honore fruuntur, eumque diligant, Creatorem oderunt; qui terram paradiso, homines et bruta angelis, regnum demonum regno Dei, infernum celo anteponunt. Quid dementius? quid insanius?

Praclare S. Augustinus, hom. 9 *De Verbis Apostoli*, docet pauperem sola bona voluntate, id est dilectione, emere celum: « Quia quod valde necessarium est, inquit, habet: pauper est in arca, sed dives in conscientia; pauper est in domo, sed dives in animo, etc. Quam parvo constat regnum celorum, quam vili pretio tanta possessio proponitur? Proponitur in terra, quod possideas in celo; proponitur in tempore, quod possideas in aeternum. » Et mox: « Duobus minutis emit quaedam vidua regnum celorum, quae misit in gazophylacium duos nummos, *Marci* xii. Misit illos in domum Dei, et emit regnum celorum. En duobus nummis valet. Plus aliquid, valet et vilius: vilior est calix aquae frigidae, vilior est sola bona voluntas. Audi clamantes angelos: In terra pax hominibus bonae voluntatis. Bona enim voluntas ipsa dicitur charitas. Totum ergo habet, qui bonam voluntatem habet. » Idem, hom. 13: « Regnum celorum venale proposuit, et pretium ejus calcem aquae frigidae esse voluit, » *Math.* x, 42. Quocirca idem in *Manuali*, cap. x, suspirans ad Deum: « Amo, ait, te, Deus meus, amo te, et magis atque magis amare volo. Da mihi, Domine Deus meus, preciose praefiliis hominum, ut desiderem te, ut amem te quantum volo et quantum debeo: immensus, et sine mensura debes amari, praesertim a nobis, quos sic amasti, sic salvasti, pro quibus tanta ac talia fecisti. O amor qui semper ardes, et nunquam extingueris, dulcis Christo, bone Jesu, charitas Deus meus, accende me toto igne tuo, amore tuo, dulcedine tua, dilectione tua, desiderio tuo, charitate tua, jucunditate et exultatione tua, pietate et suavitate tua, voluptate et concupiscentia tua, quae sancta est et bona, quae casta est et munda, ut totus dulcedine amoris tui plenus, totus in flamma tuae charitatis vaporatus, diligam te Dominum meum dulcissimum et pulcherrimum ex toto corde meo, ex tota anima mea, ex totis viribus meis, et ex omni intentione mea, cum nulla cordis contritione et lacrymarum fonte, cum multa reverentia et tremore, habens te in corde, in ore, et praeculis meis semper et ubique, ita ut nullus in me adulterinis amoribus pateat locus. » Et cap. xi: « O dulcedo amoris, et amo dulcedinis, comedat te venter meus, et nequatur tui amoris replantur viscera mea, et eructet mens mea verbum bonum. Charitas Deus meus, mel dulce, lac niveum, cibus es grandium; fac me crescere in te, ut saturo palato possis manducari a me. Tu es vita mea cui vivo, spes cui inhæreo, gloria quam adipisci desidero. Tu mihi cor tenes, mentem rege,

intellectum dirige, amorem erige, animum suspende, et in superna fluentia os silentis te spiritus trahat. Faceat, quæso, tumultus carnis. Controscant phantasie terrarum et aquarum, aeris et poli; taceant somnia et imaginariae revelationes, omnis lingua, omne signum, et quidquid transeundo fit. Sileat sibi et ipsa anima, et transeat se, non cogitando se, sed te Deus meus, quoniam tu es revera tota spes et fiducia mea. »

6. VOS AUTEM EXHONORASTIS PAUPEREM: — *ἠτιμάσατε*, id est, *inhonorastis*, contempseristis, spreveristis: ita Syrus; ac consequenter inhonorastis Deum, qui auctor est paupertatis, patetque pauperum, qui auctor est paupertatis, patetque pauperum, juxta illud *Ecclesi.* xi, 14: « Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas (id est opulentia) a Deo sunt. » Et *Proverb.* xii, 2: « Dives et pauper obviaverunt sibi, utriusque operator est Dominus. » Unde infert idem cap. xiv, 31: « Qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus; honorat autem eum, qui miseretur pauperis. » Quare merito exclamat Damascenus, *Parvul.* 3, cap. xxxvii: « O quanta est dignitas paupertatis! Dei velut larva efficitur: delitescit enim sub paupertate Deus; ac pauper quidem supplicem manum extendit; Deus autem est qui accipit. »

Porro S. Iacobus mutat personam tertiam in secundam, dicens: « Vos autem exhonorastis, » ut acrius corripat pungatque divites superbos et in pauperes injurias.

Denique aliqui per pauperem accipiunt Christum, qui pauperum fuit pauper (id est, pauperimus), ideoque eorum pater. Verum hoc arctum est et mysticum: ad litteram enim quosvis pauperem intelligit, ut patet ex toto sermonis discursu.

NONNE DIVITES PER POTENTIAM OPPRIMUNT VOS? — o pauperes. Compellavit divites oppressores nunc compellat pauperes oppressos. Graece, *καταδυναστεύσαντες ὑμῶν*, id est, *dominantur in vos*, tyrannice vobis imperant, violententer opprimunt vos oneribus, rapinis, injuriis, vectigalibus iniquis; dum, ut ait Salvianus, lib. IV *De Provid.*: « decernunt potentes, quod solvant pauperes; decernit gratia divitum, quod perdit turba miserorum. » Vere *Ecclesi.* xii, 23: « Venatio leonis, onager in eremo; sic et pasca divitum sunt pauperes, » *q. d.* Sicut leo venatur et predatur onagram, sic et dives pauperem. Divites enim inflant animum divitis, ut putet sibi omnia licere, se posse ceteris dominari, sibi oportere pauperes subijci et parere, sibi omnia debere; ac proinde pauperes esse quasi servos et maecipia, quibus suis opes et pompas adaugeat: denique quorum opordevorant, sicut piscis major devoratur minorum Quocirca Sallustius in *Catalina*: « Divitiae et impotia, ait, bella atque certamina inter mortales excitant. » Et: « O urbum venalem et mature periturae, si emptorem invenerit! » Et Juvenalis, *Satyra* 6:

Luxuria inebuit, victisque ulciscitur orbem;
Nullum crimen abest facinasque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit.

TRAHUNT VOS AD JUDICIA, — ad tribunalia, etiam Gentilium et infidelium judicium, quos vel consanguineos et amicos habent, vel numeribus corumpunt. Hoc enim illo ævo a Christianis facilitatum fuisse docet, et graviter culpatur S. Paulus, I *Cor.* vi, 1: vide ibi dicta. Hoc est quod monent Sapiens, *Ecclesi.* v, 7: « Si videris calumnias egnorum et violenta judicia, et subverti justitiam in provincia; non mireris super hoc negotio, quia excelso excelso est alius, et super hos quocumque eminentiores sunt alii, et insuper universe terræ Rex imperat servienti. »

7. NONNE IPSI BLASPHELANT BONUM HOMINEM. — « Blasphemant, » id est blasphemari faciunt, sunt causa ut blasphemetur. Est Hebraismus, *cal* ponitur pro *haphit*. Sensus est, *q. d.* Divites Christiani suo fastu, avaritia, tyrannide, oppressione pauperum faciunt, ut Gentes hæc eorum scelera videntes blasphement nomen Christi et Christianismi, ipsamque fidem et religionem Christi; quasi illa talia doceat aut certe permittat, nec castiget vel puniat. Nota: Pro bonum graecè est *καλόν*, quod non tantum bonum, sed et præclarum significat, *q. d.* Blasphemant nomen Jesu, quod præclarum est et divinum, æque ac bonum, mellicillam et salutiferum. Nomen enim « Jesu est mel in ore, melos in aure, jocus in corde, » ait S. Bernardus, serm. 45 *in Cant.*

NOMEN QUOD INVOCATUM EST SUPER VOS, — id est, nomen quo vos vocamini, quodque invocare soletis, puta nomen Christi et Christiani: a Christo enim vocamur Christiani, quasi assecle, discipuli et filii Christi. Est hebraismus creber in scripturis, ut sæpius monui. Alludit ad *Isaia* lxi, 2: « Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit. » Vere S. Ambrosius, serm. 12 *in Psalm.* cxviii: « Respondendum, ait, est tam glorioso nomini: Christianum dum dico, perfectum dico: in Christo enim plenitudo dignitatis est, cujus nomen usurpat; qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis? »

8. SI TAMEN (SI PATER, id est, si quidem, si tamen, verumtamen si, e quidem si) LEGEM PERFICITIS REGALEM. — Occurrit tacite objectioni: ergone divites odio habendi et contemendi sunt? Respondet, minime, *q. d.* Veruntamen non veto, quin lege communi charitatis et divites diligatis: si enim hoc facitis, bene facitis, dummodo personas non accipiat, nec pauperes aspernemini, praesertim quia, ut ait S. Ambrosius in *Luc.* xvi: « Neque omnia sancta paupertas, aut divitiarum crimonose, sed ut luxuria infamat divitias, ita paupertatem commendat sanctitas. Et *Ecclesi.* cap. xiii, vers. 30: « Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia (est enim instrumentum eleemosynæ et beneficentiae), et nequissima paupertas in ore impij. »

Secundo, et pater exponi potest igitur si, vel porro si, certe si, sane si, *q. d.* Porro, si perficitis

legem regalem quæ dicit: « Diliges proximum tuum sicut teipsum, » bene facitis. Sic enim vitibus acceptionem personarum, hanc enim excludit dilectio, quæ proximos omnes eodem charitatis sinu complectitur, tamque pauperes quam divites amore et honore debito prosequitur. Videtur enim hic assignare remedium acceptionis personarum, nimirum charitatem. Ubi enim est charitas, ibi exsulat cupiditas, ac consequenter personarum acceptione.

Quæres, quenam lex hic vocetur regalis, et cur? Primo, aliqui, ut Cajetanus, censent legem regalem vocari eam quæ reges jubent suos praefectos, nuntios, amicos a subditis honorari, juxta illud Assurici regis de Mardocheo edictum: « Hoc honore contigimus est, quemcumque Rex voluerit honorare, » *Esther* vi, 11, *q. d.* Jacobus: Dum veto acceptionem personarum nec divites honoratis, pauperes spernatis, non veto honorem deferri regibus et magistratibus, qui divites sunt: hic enim eis debitus, ac lege naturæ, divina et humanae præceptus est. Verum nulla regum hic præcessit aut sequitur mentio.

Secundo, alii legem quamlibet censent vocari regalem, quia præcipit et sancit id quod justum est. Justitia enim est virtus regalis, basisque regni et republice. Unde Orpheus in *hymno viro, viro*, id est lege, vocat « deorum hominumque reginam. » Et Cicero, *Philipp.* 1, legem definit « rectam, et a numine deorum rationem. » Et Aristoteles, lib. III *Polit.* cap. ultimum, ait, quod lex imperat, hoc imperare Deum. Omnis enim lex est derivatio et radius legis aeternæ, quæ est in Deo. Quocirca Archidamus roganti: « Quinam essent Spartanæ civitatis praefecti? Leges, ait, et legitimi magistratus. » Demaratus vero peruncant: « Cur exsularet Sparta, cum esset Rex? Quoniam, inquit, leges in ea sunt potentiores; » regales ergo sunt leges, quia regibus imperant.

Tertio, alii censent legem regalem vocari, quia ad regnum caeleste et aeternum nos ducit, lataque est a Deo, qui est Rex regum et Dominus dominantium; unde Syrus pro *legem regalem* vertit, *legem Dei*.

Quarto, Hugo, Thomas Anglicus et Glossa: « Lex regalis, inquit, est lex gratiae, puta lex Evangelica: hæc enim lege naturæ et Mosæica eminet quasi regina, facitque nos reges, *Apoc.* cap. v, vers. 10.

Quinto genuine, lex regalis vocatur lex charitatis et dilectionis mutuae: de ea enim explicat Jacobus, dum illico subdit: « Diliges proximum tuum sicut teipsum. »

Proximi ergo dilectio est lex regalis; idque primo, quia charitas est omnium virtutum regina et princeps. Lex ergo charitatis est regia et regalis, hoc est, eximia, splendida, magnifica omniumque præstantissima: sic dicitur animus regius, virtus regia, munus regium, id est, magnificum et excellens: tale enim decet regem.

Secundo, quia hæc virtus decet et ornat omnes homines, præsertim potentes, principes et reges: hi enim uti ceteris virtutibus, ita charitate maxime eminerent, utpote quam subditis omnibus exhibere oportet. Hinc Christus constitutus S. Petrum principem Ecclesie, hanc unam charitatis virtutem quasi conditionem necessariam ab eo postulavit, dicens: « Simon Joannis, diligis me plus his? » eoque respondente: « Etiam, Domine: tu scis quia amo te; » subjunxit: « Pasce agnos meos, » *Joan.* XXI, 15.

Tertio, quia hæc est præcepta lex Christi Regis regum, quam impense et creberrime commendavit, ut *Joan.* XV, 17: « Hæc mando vobis, ut invicem diligatis. » Et cap. XIII, vers. 34: « Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. » *Rom.* XIII, 8: « Omne mandatum in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilicere malum non operatur: plenitudo enim legis est dilectio. » Lex ergo charitatis regnis est, quia ceteras in se complectitur.

Quarto, lex charitatis est *regalis*, id est, communis et universalis, quia omnes obligat, atque ad omnes omnino homines, etiam inimicos, barbaros, pauperes, se extendit. Sicut ergo dicitur via regia, id est, publica, communis, quia omnes incedunt, non avia, vel devia: sic lex charitatis incedit via regia, quia nil habet obliquitatis, nec declinat ad dexteram vel ad sinistram. Ita Hugo et Dionysius. Unde per eam omnes justi et sancti incedunt, tenduntque ad cælum.

Quinto, quia regibus omnibus et tyrannis, eorumque minis et supplicis est superior. Hinc Christiani olim sese pro Confessoribus captis et damnatis offerebant morti et martyrio. Unde exclamavit S. Nilus, hom. II *De Christi ascensione*: « O eligionem omnibus regibus potentiorum, maxime regiam! Quæ enim reges armis excitabant, hæc absque armis dissolvebat; quæ isti macerando prostruebant, hæc dum mactaretur excitabat, et suorum cædibus trophæa contra mactantes erigebat. »

Sexto, est *regalis*, id est, inviolabilis, ait Vatablus; leges enim regum sunt inviolabiles, nam qui legem charitatis violat, culpam luet gehennæ et incendiis eteris.

Septimo, Mosis lex fuit timoris, ideoque servilis; Christi vero est amoris, ideoque regalis. Amorem enim veteres pinxere undique coronis aureis cinctum, quæ totum regalem.

Octavo, denique lex charitatis est *regalis*, quia, ut ait S. Bernardus, serm. 83 *in Cant.*: « Amor ubi venerit, omnes in se traducit et captivat affectus, quasi Rex omnibus affectibus imperans. » Et mox: « Solus est amor ex omnibus animæ sensibus, motibus atque affectibus, in quo potest creatura, etsi non ex æquo, respondere auctori, vel de simili mutam reddere vicem, » etc. Nam cum amat Deus, non alius vult quam amari:

quippe non ad aliud amat, nisi ut ametur, sciens ipso amore beatos qui se amaverint.

Moraliter, lex regalis charitatis et Christi significat omnes Christianos Christi subditos, eaque præditos esse reges, ac habere animum regium, hoc est, amplum, præstantem, beneficium et munificum in omnes, ut singulos tam pauperes, quam divites; tam externos, quam cives; tam malevolos, quam benevolos amare, juvare, protegere, promovere gestant: arctum enim, strictum et frigidum cor est privatorum, qui sua duntaxat querunt commoda, ideoque injuriis, malefeliis, calumniis sese contrahit et ab injuriaribus averit: regum vero et principum cor est laudum, liberale, excelsum, æstuans instar solis, qui in omnes sive amicos, sive inimicos radios sue beneficentiae spargit, uti dixi *Isaia* XLV, 4. Hoc est quod ait S. Petrus, S. Jacobo concinens: « Vos genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, » *epist.* I, cap. II, vers. 9. Quocirca Saul videns charitatem Davidis, qua suo inimico, quem in potestate habebat, peperceraat, esse accepti ut certum regni omen. « Nunc scio, ait, quod certissime regnaturus sis, et habiturus in manu tua regnum Israel, » I *Reg.* XXV, 21. Simili modo dicitur Deus dedisse Salomoni regi latitudinem cordis, III *Reg.* IV, 29, hoc est, animi magnitudinem et magnificentiam, ut inter Judæos et homines esset et eminent animo, sapientia, consilio, judicio, æquitate, charitate, providentia, regimæ quasi angelus; essetque quasi pater inter pueros, quasi magister inter discipulos, quasi pastor inter oves, quasi dux inter milites; ita ex Abulensi, Lyrano, Cajetano et aliis noster Pineda, lib. VI *De Rebus Salomonis*, cap. IX. Præclare Plinius in *Panegyrico Trajani*: « Ut felicitatis est, inquit, quantum velle posse; sic magnitudinis, velle quantum possis.

Porro hæc magnitudo animi inducit ejusdem rectitudinem, æquitatem, tranquillitatem in omnibus et per omnia, ut nullis blanditiis, muneribus, viribus, nullis conviciis, injuriis, ingratitude, etc., a rectitudine regne ac a beneficentia dimoveatur. « Honestum, ait Polybius, serm. 6, deorum est, aut eorum qui disis proximi censentur. » Ex adverso: « Tyrannis servare præstat, quam affectibus, » ait Pythagoras. Quocirca præclare Iamblichus, *epist. ad Agrippam*: « Oportet, ait, legibus præfectum summæ purgatum esse, juxta summam legum rectitudinem; ac neque seductione, neque fraude falli per ignorantiam, neque vim inferioribus inferre, nec ulla occasione injusta allicere: nam servatorem et custodem legum tam incorruptum oportet esse, quam summæ fieri potest in humana natura. » Quamobrem lex regalis eadem est que perfecte libertatis, uti eamdem appellavit S. Jacobus, cap. I, vers. 25. Liber enim a metu, amore omnique alia cupiditate, quæ sibi obsequentes servituti suæ manipulat, facitque servos, regalem habet

animum et regalia opera, ac proinde regaliter legem adimplet. Lex autem charitatis, quia enecat cupiditatem, parit hæc libertatem, ideoque est lex perfecte libertatis, adeoque regalis.

Secundo, lex charitatis et Christi est regalis et aurea, non tantum quia objectum ejus est regale, aureum et excelsum, sed quia modus ejus pariter est regalis, aureus et eximius. Vult enim Christus nos eam implere liberaliter ex amore justitiæ, non serviliter ex timore vindictæ. Insuper Christus, juxta illud *Osse* XI, 4: « In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, » legem regalem charitatis quam nobis imposuit, ipse exemplo suo prævit, quando pro nobis ingratis et peccatoribus ex immenso amore omnem suam vitam, corpus et sanguinem expendit, ut nos idem ejus amore et exemplo faceremus.

Tertio, charitas est regalis, quia nunquam velut serva laborem sentit, sed ut domina voluptatem habet etiam in morte et tormentis. Unde S. Augustinus, tractatu 65 *in Joan.*: « Quam mirandi generis mors est, ait, cui non satis fuit non esse in penis, nisi esset insuper in deliciis? » Id admiratum est in Samsone, *Judic.* XIV, 8, qui ad dilectam suam Philisteam profectus leonem occidit, ac remans in ore leonis reperit favum mellis; quia amor quæcumque difficillima sunt, dulcia facit et mellea. Ita Martyres ibant gaudentes ad crucis et ignis, quia urgebat eos lex, urebat, inquam, charitas regalis.

Quarto, denique charitas regalis est, quia amantes facit reges, eisque coronas et diademata regni in cælis imponit. Maxime vero amor inimicorum facit animum excelsum et regium. Unde Didymus, Chrysostomus et Euthymius in *Psal.* IV, asserunt Davidem ibidem cum ait, vers. 4, « In tribulatione dilatasti mihi, » postulare dilatationem cordis et magnanimitatis donum, ac latitudinem charitatis, qua etiam inimicos diliget. Charitas ergo regalis est, quia omne bonum, omnem dignitatem, omnem eminentiam complectitur. « Porus rex captus ab Alexandro rogatusque quomodo se tractari vellet? Regio more, respondit. Rursusque interrogatus, an aliquid aliud vellet? respondit: Nihil; nam in regio more insunt omnia, » inquit Plutarchus, orat. I *De Fortuna Alexandri*. Multo magis in regali charitatis lege et amore insunt omnia. Quocirca si qua ingruit in nobis vel cum proximis pugna cupiditatum, litium, bellorum, illam dirimat, vincat et triumphet charitas quasi Rex, lex et iudex omnium, juxta illud *Colos.* III, 13: « Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis; et pax Christi includit in cordibus vestris. » Vide ibi dicta.

SECUNDE SCRIPTURAS. — *g. d.* Lex regalis quam perferendam movi, est ea quam dicunt et sancti sacre Scripture tam veteris quam novi Testamenti, nimirum: « Diliges proximum tuum sicut teipsum: » hæc enim lex scripta et sancta

est *Levit.* XIX, 18, ubi dicitur « Diliges amicum tuum sicut teipsum. » Amicum enim est quisvis proximus, qui nobis natura conjunctus est, ut ibi dixi; et *Matth.* V, 43, ac *Rom.* XII, 9. S. Jacobus enim hanc Epistolam scripsit post Epistolam Pauli ad Romanos, ut ostendi in proemio, ac tonse-genter post Evangelium S. Matthæi. Hoc enim scripsit S. Mattheus anno Christi 41, ut tradit Eusebius et S. Hieronymus. Epistolam vero ad Romanos scripsit Paulus, anno Christi 58, uti ibidem ex Baronio docui.

DILIGES PROXIMUM TUUM SICUT TEIPSUM. — Proximus est quisvis homo: hic enim compos est ejusdem nature nobiscum; ideoque factus est ad imaginem Dei, atque a Deo ad eandem destinatus est gratiam, gloriam et felicitatem æternam. Vide dicta *Levit.* XIX, 18, et *Rom.* XIII, 9. Sensus est, *g. d.* Lex regalis charitatis, quæ jubet dicitur: « Diliges proximum tuum sicut teipsum, » non accipit nec excipit personas, sed omnes tam pauperes quam divites, tam amicos quam inimicos, tam externos quam domesticos, eodem charitatis gremio complectitur. Hanc ergo ubique exercere, ita non peccabit acceptio personarum, vel alio peccato. Omne enim peccatum violat legem charitatis.

BENEFACITIS. — si nimirum legem perficitis, ut præcessit. Unde evidens est nos posse cum gratia Dei legem perficere. Perperam ergo hoc inficiatur hæretici.

9. REDARGUTI A LEGE. — Lex enim vetat acceptionem personarum, *Levit.* XIX, 15; *Deuter.* I, 17, et alibi. Alii, « a lege, » scilicet nature, quæ scripta et sculpta est in conscientia. Conscientia enim dicat acceptionem personarum esse peccatum: unde de ea dixit Menander: « Mortalibus omnibus conscientia est Deus. »

10. QUICUNQUE AUTEM TOTAM LEGEM SERVAVERIT, OFFENDAT AUTEM IN UNO, FACTUS EST OMNIUM REUS. — Occurrit objectioni. Ne quis enim dicat: Ego reliquam legem servo, esto accipiam personas divitum; ergo sum justus, ergo salvabor. Fuit enim hic error Pharisæorum, et postea R. Mosis et R. Salomonis in *Deut.*, tit. I *De Pœnitent.*, nimirum salvandum fore qui majorem partem legis servaret, etiam non totam: eo quod majorem habere acervum operum honorum, quam malorum. Respondet S. Jacobus, eum qui unam legem violat, omnes violare, ferique omnium reum; ac proinde esse injustum, et reum gehennæ. Ita Beda et S. Augustinus, *epist.* 29.

Quæres, quomodo hoc sit verum? Multi enim unam legem tantum violant, ceteras observant. Ergo unus tantum fiunt rei, non autem cætera omnium. *Primo*, Auctor apud S. Augustinum, lib. *De Vera et falsa Pœnitent.*, cap. IV, respondet fieri omnium reum, quia omnia peccata dimissa quodammodo per ingratitude non deudent et imputantur. *Secundo*, Dionysius et Richardus Vielinus, lib. *De Incarnat. Verbi*, part. I,

cap. xiv, dicunt fieri omnium reum, quia omnia merita amittit, ac si totam legem violasset, iuxta illud *Ezech. xviii*: « Omnes justitiae ejus non recordabuntur. » *Tertio*, alii censent fieri omnium reum, id est, laedere omnes virtutes acquiras, quia destruit eorum statum perfectum, generando scilicet libitum vitiosum, qui eorum operationes impediatur. Verum haec responsiones ad rem non faciunt. Cum enim ait Jacobus omnium fieri reum, « omnium » intelligit praecceptorum; non peccatorum, meritum aut virtutum acquiratarum. *Quarto*, verisimilis Glossa, Lyraeus et alii aiunt, fieri omnium reum, quia eandem penam damni incurrit, scilicet privationem gratiae, charitatis, virtutum moralium infusarum, meritum, ac ipsius gloriae et ceteri, perinde ac si omnia praeccepta violaret. Verum nec hoc punctum attingit, tum quia non explicat quomodo omnium mandatorum fiat reus, cum omnia non violet; tum quia reatus proprie culpam significat, non poenam, esto ex culpa sequatur obligatio ad poenam ipsaque poena.

Pro responsione: Nota quod paulo ante de Pharisaeis inquit ex Burgensi et aliis, nimirum illo tempore fuisse errorem et heresim Pharisaeorum, qui ut in explicandis praecceptis Decalogi multis modis errabant, ut ostendit Christus, *Matth. v*, et pariter censebant unum aut alterum legis praecceptum transgredi non esse grave peccatum, quo Deus offenderetur, nisi quis omnia praeccepta aut potiore eorum partem transgredere: a potiore enim parte quam servat, censendum esse justum potius, quam ab una violata injustum: nec omne peccatum esse iniquitatem: nec ullum esse crimen si quis charitatis officium proximo denegaret, dummodo amorem erga Deum retineret. Contra hoc asserit hic Jacobus eum qui in uno offendit, fieri omnium reum, Deique offensam et iram incurere, utpote qui tam unum quam alterum praeciperit: qui enim universam legem condidit, singula quoque ejus praeccepta condidit. Contra eodem scribit S. Joannes, *epist. 1*, cap. iii, aitque: « Omnis qui facit peccatum, et iniquitatem facit; et peccatum est iniquitas. » Rursus: « Qui non diligit fratrem suum, in trebris est, et manet in morte: qui odit fratrem suum, homicida est; » lege cap. iii, quod totum est de hac re.

Similis fuit error nonnullorum Christianorum tempore S. Augustini, ut ipse refert *Enchir. lxxv*, qui putabant se sanctos et salvos fore si facerent eleemosynam, etiamsi caetera praeccepta violarent et flagitiose viverent, ex eo, quod Christus dixerit, *Luc. xi*, 41: « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. » Sicut nunc heretici docent se et suos sanctificari et salvari per solam fidem, etiamsi legem Dei violent et multa peccata committant. Contra hoc omnes docet hic S. Jacobus impium et injustum esse, ac damnationis reum, qui vel unam legem Dei violet, et

ut radicem erroris refringat, ait eum omnium fieri reum, tantum abest ut ea servasse, indeque justus denominari aut dici possit. Bonum enim, ait S. Dionysius, *De Divin. Nomin.*, cap. iv, est ex integra causa, malum ex singulis defectibus. Ut enim opus sit bonum, debet omnes conditiones requisitas habere: quod si vel una desit, malum erit, non bonum. Simili modo, ut quis dicatur bonus et justus, debet totam legem servare. Si enim vel unam violet, erit malus et injustus, omniumque reus.

At qua ratione omnium, cum unam duntaxat violarit? Respondeo: « omnium intelligit conjunctim, sive copulativum sumptorum, non copulative. Omnes enim leges et praeccepta integrant et constant unam totalem legem, sicut decem praeccepta integrant et constant Decalogum, *q. d.* Qui unam legem violat, totam legis universalitatem, quae ex singulis legibus integratur, violat, spernendo legislatoris, puta Dei, majestatem et potestatem, ut sequitur. Violat ergo omnia, non singula, quatenus omnia constant unum totum: toto enim violato, violantur omnes partes quae illud integrant, quatenus illud integrant. Est ergo enallage totius universalis pro toto integro: nimirum « omnium, » id est totius legis, *q. d.* Violat omnem, id est totam legem, violat integritatem legis: totum enim deperit desinitque esse totum, si una duntaxat pars ex eo dematur, esto caetera in eo remaneant. Sic qui fornicatur, totum Decalogum, qui denominatur a denario mandatorum, ex hisque instat unius compositi coelestis, transgreditur. Esto enim caetera omnia servat, non tamen potest dici servasse et implese Decalogum. Simili enallage dixit Jacobus, cap. i, vers. 2: « Omne, » id est totum plenumque, « gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis. » Ita Beda: « Qui, inquit, offendit in uno, fit omnium reus; non quod omnia legis praeccepta violarit, sed quod legis auctoritatem contempserit, eoque premio merito caret, quod legis cultoribus propositum est. » Hanc esse sensum patet manifeste ex ratione quam subdit Jacobus: « Qui enim dixit: Non moechaberis, dixit et: Non occides. Quod si non moechaberis, occides aulem, factus es transgressor legis, » quae scilicet quasi totum quoddam quantum integratur ex singulis legibus, quasi sui partibus. Simili modo in musica unica vox dissona totam musicam et harmoniam corrumpit. Sensus ergo Jacobi est, quasi dicat: Justitia consistit in observatione totius legis: quare, ut quis justus sit et dicatur, debet totam legem observare; adeo ut si vel in uno, puta in personarum acceptione offendat, sit et dicatur injustus legisque praevaricator; ideoque ipse divina reus et condemnationis obnoxius. Lex enim et justitia legis est quasi una corona, una vestis, una cyclos aerea vestiens ornansque totum hominem; quae tota violatur, si vel unam ex ea partem demas aut vio-

les: sic enim tollitur ejus integritas, species et decor.

Hinc secundo, S. Augustinus, *epist. 29* (qua tota est de hac Jacobi sententia): « Qui in uno, ait, offendit, fit omnium reus, » quia contra charitatem facit, unde tota lex pendet. « Reus itaque fit omnium, faciendo contra eam, in qua pendet omnia, » utpote in qua connexa sunt, sicutque quasi unum integrum charitatis mandatum: charitas enim est forma legum et virtutum omnium. Sic et Oecumenius, et S. Gregorius, *hom. 27 in Evangel.*: « Omnia, ait, praeccepta unum sunt in radice charitatis. » Sicut ergo hereticus, qui non credit unum articulum fidei, perdit totam fidem non tantum illius articuli, sed et caeterorum omnium: esto enim eos dicat se credere, tamen non credit eos fide divina, sed humana: sic qui violat unam legem, perdit charitatem, non tantum « illius legis, sed et caeterarum omnium, ut licet eas » observet et faciat, tamen nullam observet et faciat ex charitate.

Hinc tertio, Dionysius: Fit, inquit, omnium reus, quia avertit se a summo bono, in quo omnia habent quandam connexionem: omnia enim ab eo manant, et eodem tendunt; ita ut si unum negligas, summum bonum non sis adepturus.

Hinc quarto, fit omnium reus, quia perdit Dei amicitiam, gratiam et vitam spirituales, atque incurrit mortem spirituales animae et reatum gehennae: perinde ac qui toto corpore armatus, excepta una parte, in illa lethalem plagam accipit, quae illum occidit aequae, ac si in caeteris omnibus plagam lethalem accepisset. Sicut ergo plaga unius membri, vitam admittit et caeteris: ita unum peccatum, v. g. ebrietatis, non tantum admittit vitam sobrietatis contrariae, sed et caeteris omnibus virtutibus; ita Auctor Imperfecti apud Chrysostomum, *hom. 33*.

Hinc quinto, Hugo, *q. d.* Fit omnium reus, id est, perinde damnabitur quasi hostis Dei, ac si esset omnium reus, licet non tam graviter tantaque poena: sicut qui unam portam hosti aperit, omnes, totamque urbem aperit: hostis enim per unam ingreditur, urbemque occupat et vastat. Sic una scintilla ignis totam domum comburit; sic unum foramen in agere facit eluvionem totius fluminis, ut omnes agros inundet; sic modicum fermentum totam massam corrumpit, ait Apostolus, *I Cor. v*, 3.

Omnes ergo hi sensus connexi sunt, et ex primo quem proprie ait S. Jacobus, quasi rivuli e fonte et quasi conclusiones a suo principio deducuntur. Omnes enim elidunt errorem in Pharisaeorum et rabbinorum paulo ante citatum, et nonnullorum rudium Christianorum, qui censent salvandos fore eos, qui plura habuerint opera bona quam mala. Et ad hoc probandum abutuntur dicto Christi: « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis, » *Luc. xi*, 41. Quos

reellit S. Augustinus, *Enchir. cap. lxxv*, ut jam dixi. Longe enim alia est mens Christi, nimirum avaros Pharisaeos hortari ad eleemosynam, illam enim eluere peccata, non baptismos et lustrationes legales, uti Pharisaei putabant, *q. d.* Omnia interna et externa, quae vos, o Pharisaei, pulvis clui aqua vestra lustrali, non illa, sed potius eleemosyna eluuntur. Eleemosyna enim si a peccatore fiat uti debet, nimirum praemissa contributione peccatorum et proposito restitutum bona male parata, abstergit culpam omnem, aut certe eo hominem disponit, illicque ad penitentium Dei gratiam et misericordiam conciliat et impetrat.

Nota: Agit S. Jacobus de offensa gravi et perfecta, puta, quae sit peccatum mortale. Hoc enim est perfecta legis violatio, facileque omnium reus: tale vero non est peccatum veniale. Unde recte ex hoc loco colligitur Doctores distinctionem peccati venialis a mortali. Secundo, ex hoc dicto Jacobi non sequitur dogma Stoicorum et Litheranorum, nimirum omnia peccata esse paria, aut connexa; imo Jacobus supponit posse fieri, ut quis servet totam legem, et tantum offendat in uno. Ita D. Thomas, *I II, Quest. lxxxiii*, art. 4.

Mystice et moraliter, in uno offendens fit omnium reus, quia violatio unius legis sensim accipit et trahit ad violationem alterius et alterius, tandemque omnium, v. g. nimius amor pecuniae trahit ad fraudes, illicitos contra-aus, lites, pugnas, verbera, caedes, rursus ad fastum, gulam, libidinem, tandem ad blasphemiam, heresim et atheismum: peccata enim sunt colligata quasi funes, qui impium constringunt, juxta illud: « Finitibus peccatorum suorum constringitur, » *Prov. v*, 22; et: « Vae qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum, » *Isaia v*, 18. Vide ibi dicta. Hoc est quod ait Auctor lib. *De vera et falsa penitentia*, tom. IV operum S. Augustini, cap. xiv: « Offendens, ait, in uno fit omnium reus, quia omnis virtus patitur detrimentum ab uno vicio: nam si quis cadit in avaritiam, largitatem destruit, et castitatem minoravit: amore enim pecuniae violaret castitatem, vel saltem minus amat. » Hinc rursus unum peccatum remittit nequit nisi remittantur caetera omnia, quia unum remittit nequit nisi infundatur gratia et charitas, quae tam caeteris omnibus, quam uni soli repugnat. Hinc discite quanta cura et studio quodlibet peccatum evitare, totisque animis virtuti et charitati vivere debeamus. Quia, ut ait Nazianzenus in *Carm. ad Virgines*:

— Qui parvis obvis ibi,
is nunquam preceps sceleris in graviora feretur.

Nam licet una virtus imperfecta possit esse sine alia, tamen una perfecta caeteras omnes plerumque adducit: virtutes enim in statu perfecto sunt connexae, ut docet D. Thomas, *I II*.

Quaest. LXXIII, art. 1, ad 1. Similiter ex adverso unum vitium perfectum adducit caetera; unde S. Augustinus, *epist.* 29: «Quanto, ait, quisque gravius leviusque peccarit, tanto in peccato committendo major, quanto in diligendo Deo et proximo minor. Tanto itaque plenior iniquitatis, quanto inanior charitatis. Et tunc perfecti sumus in charitate, quando nihil restat ex infirmitate.» Et antequam ex sententia Stoicorum ita virtutum et vitiorum concatenationem ostendit: «Certe hinc persuadent qui unam virtutem habuerit, habere omnes; et omnes deesse cui una defuerit, quod prudentia, nec ignavia, nec injusta, nec intemperans, praelest esse: nam si aliquid horum defuerit, prudentia non erit. Porro, si prudentia tunc erit, si et laetis et justa et temperans sit, profecto ubi fuerit, secum habet caeteras. Sic et fortitudo imprudens esse non potest, vel intemperans, vel injusta; sic temperantia necesse ut prudens, fortis et justa sit; sic iustitia non est nisi prudens, fortis et temperans. Ita ubi est una vera aliqua earum, et aliae similiter sunt. Ubi autem aliae desunt, vera illa una non est, etiam si aliquo modo similis esse videatur, etc. Si enim virtus esset, a caeteris virtutibus tanquam inseparabilibus comitibus nunquam relinqueretur.» S. Ambrosius, *lib. V in Luc.* ad illud, *Beati pauperes*, etc.: «Connexæ, ait, sibi sunt concatenataeque virtutes, ut qui unam habeat, plures habere videatur; et Sanctis una competit virtus, sed ejus que fuerit uberior, uberius est premium.

Seneca, *epist.* 67: «Nihil invenies rectius recto, non magis quam verius vero, quam temperato temperatius; omnis in modo est virtus; modus certa mensura est. Constantia non habet quo procedat, non magis quam fiducia, aut veritas, aut fides. Quid accedere perfecto potest? nihil. Aut perfectum non erat cui accessit. Ergo ne virtuti quidem; aut si quid adjici potest, deficit. Crescere posse imperfectae rei signum est: bonum omne in eadem cadit leges: juncta est privata et publica utilitas.» Idem, *epist.* 68: «Cum aliquis tormenta fortiter patitur, omnibus virtutibus utitur, fortasse cum una in promptu sit et maxime appareat patientia. Caeterum illic est fortitudo, cuius patientia et perspersio et tolerantia rami sunt. Illic est prudentia, sine qua nullum initur consilium, quae suadet, quod effugere non possis, quam fortissime ferre. Illic est constantia quae deijci loco non potest, et propositum nulla vi extorquente dimittit. Illic est individuus ille coelestis virtutum. Quidquid honeste fit, una virtus facit, sed ex consilii sententia. Quod autem ab omnibus virtutibus comprobatur, etiamsi ab una fieri videatur, optabile est.

Plutarchus, *orat. 1 De Fortuna Alex.* Magni: «Alexander, ait, confirmavit Stoicorum illud decretum: Quidquid agat sapiens, omnibus eum virtutibus agere, unamque virtutem aliquam primas obire partes, reliquas autem socias sibi per-

ficiendae rei adseiscere. Ita in Alexandro videre fiet bellicam virtutem humanitate temperatam, mansuetudinem fortem, liberalitatem in donando rei familiaris rationibus accommodatam, iram placatu facilem, amorem temperantem, remissionem non otiosam, tolerantiam laborum non vacantem solatio. Quis miscuit bello festivitatem, quis comensationibus expeditiones, quis obsidionibus et rebus difficillimis gerendis nuptias et hymenaeos? Quis peccantibus se magis infensum, adversas res passis humaniorum praeiit? Quis pugnantibus gravior, veniam petentibus benignior fuit?»

Simili modo peccatum unum, nisi illico per poenitentiam deleatur, illico suo pondere ad aliud et aliud trahit, ac tandem caetera inducit. Est enim uti virtutum, ita et vitiorum catena ac nexus. S. Gregorius, *lib. XXXI Moral.*, cap. XXXI, alias XVII, ait: «Ipsa vitiorum regina superbia, cum devictum plene cor cepit, mox ipsum septem principalibus vitiis quasi quibusdam ducibus suis devastandum tradit, quos videlicet duces exercitus sequitur, quia ex eis procul dubio importune vitiorum multitudines oriuntur.» Et inferius: «Radix quippe cuncti mali superbia est, de qua *Eccl.* X, dicitur: Initium omnis peccati superbia. Primae autem ejus soboles, nimirum septem principalia vicia, de hac virulenta radice proferuntur.» Vide eundem, *lib. VII Moral.*, cap. XII, in illud *Job VI*, 18: «Involute sunt semita gressuum eorum.»

11. QUI ENIM DIXIT: NON MOECHABERIS, DIXIT ET: NON OCCIDES. — Probat et ostendit eum qui in uno offendit, fieri omnium reum, ex eo quod omnia praecepta sancta sint ab eodem legislatore Deo, cujus proinde auctoritas contemnitur et offenditur, si vel unum transgrediaris, perinde ac si omnia transgredieris. In legislatore ergo uno leges omnes coeunt, suamque habent unitatem, ut si unam violes, omnes violare censearis, eo quod legis integritatem violes, eo modo quo paulo ante exposui (1).

12. SIC LOQUIMINI, ET SIC FACITE. — Concludit Jacobus hortando ut jam dicta faciant, nec personas divitum accipiant, sed legem regalem dilectionis proximorum tam pauperum, quam divitum impleant, memores iudicii divini, in quo gravius damnabuntur Christiani qui eam viola-

(1) Scite Salvianus: «Si enim pro arbitrio suo servi dominis obtemperant, ne in his quidem in quibus obtemperaverint, obsequuntur. Quando enim servus ex domini sui jussis ea facit tantummodo, quae vult facere, jam non dominicam voluntatem implet, sed suam.» Caeterum recte monet Petrus, hinc, quae dicta sunt vers. 10 et 11, non revocanda esse ad metaphysicam subtilitatem, quasi Jacobus omnia peccata paria esse, et eum qui unam violaverit legem, eandem poenam ac si omnes violasset, datum esse contendat; sed id unum invenire voluisse, ne unus quidem legis transgressionem esse vilipendendam, quia Deum habeat auctorem, cujus auctoritas etiam vel uno precepto leso admodum violatur.

runt, eo quod ipsi a Christo legem libertatis acceperint, eaque ingrate abusi, imo eam transgressi sint. Sensus ergo est, *primo, q. d.* Quae hucusque docui, praesertim de acceptione personarum vitanda, et ei opposita dilectione omnium consecutanda, nimirum, acceptionem personarum repugnare fidei et religioni Christianae; ac proinde non licere fidei sperare pauperes, et divites extollere; sed tam circa illos, quam hos impleendam esse legem, quae sancti: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*: haec, inquam, accipite ut dicta non mea, sed Christi, itaque credite, ac sic loquimini cum de his sermo incidit, et sic facite fidem et sermonem in opus conferendo, cum res poscit opus. Ad quod stimulum vobis suggero, nimirum memoriam et metum divini iudicii, in quo Deus exactam a vobis tam de verbis, quam de factis singulis rationem posecet; eoque majorem, quo vobis dedit legem Evangelicam, quae regalis est et perfectae libertatis, ut jam dixi: hoc enim modo vicissim a Deo diligemini, et misericordiam in ejus iudicio consequemini. Ita Beda.

Secundo, Thomas Anglicus haec restringit ad praeceptum dilectionis proximi, quod praecessit, quasi dicat: Loquimini proximis tam benigne, tam affabiliter, tam amanter, ac opera talia dilectionis eis exhibite et facite, ut ipsi sentiant se a vobis diligere, vosque implere dilectionis divinae mandatum.

Tertio, Fervardentius, *q. d.* Loquimini honesta, Christiana, religiosa, ut deceat discipulos Christi; non inhonesta, Gentilitia, mundana: talia enim congruunt carnalibus, Gentilibus et mundanis.

Quarto, generalis Dionysius, et noster Loxenus, *q. d.* In verbis et factis omnibus tam prudenter, honeste et ardentem vos gerite, quasi mox sitis iudicandi per legem libertatis, id est Evangelicam, quae a suis tanta libertate donatis, majorem exigit perfectionem. Unde concinens Jacobo S. Petrus, *epist.* I, cap. IV, vers. 11: «Si quis loquitur, inquit, quasi sermones Dei (quod Jacobus ait, sic loquimini); si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus (quod Jacobus ait, et sic facite): ut in omnibus honorificetur Deus.» Primus sensus magis genuinus, magisque textui adequatus videtur.

SICUT PER LEGEM LIBERTATIS (Evangelicam, de qua I, 25) INCIPIENTES JUDICARI. — Graeco *ἄλλοις κρινομένοις*, id est *futuri iudicari*, hoc est iudicandi. Verum *ἄλλοις* in Scripturis saepe idem est quod *incipio*, ut patet *Apoec.* III, 16, *Act.* III, 3, et cap. XVIII, vers. 14; *Joan.* IV, 47, et alibi, eaque significatio hic est aptior et efficacior, *q. d.* Instat iudicium illudque mox inchoandum est: ad illud ergo vos assidue comparate: quare sic facite, et sic loquimini, quasi memores vos brevi iudicandos, omniumque dictorum et factorum rationem Christo iudici reddituros. Lex enim Evangelica eum sit lex libertatis, non tantum exactam, sed et liberam ac liberalem exigit mandatorum Christi

observantiam. Incipit ergo Deus non iudicare illico in hac vita per iudicium conscientiae, quod suum quasi tribunal in mente hominis constituit, ac saepe per plagas externas, et internas minas quas peccatoribus infligit; proprio vero per iudicium particulare, quod anima subit in morte; perficet vero illud in extremo mundi die, in quo nos iudicabit secundum legem libertatis, id est, Evangelicam, non Mosaicam.

Moraliter docet Jacobus nos in omnibus dictis et factis recordari iudicii Christi, et iudicii divini; illud enim vicinum esse, imo ex nunc facere. Inspirationes enim et minae a Deo intrinsece menti immisae, ac monitiones et reprehensiones Concionatorum, Confessoriorum, Superiorum; item adversitates et plagae a Deo inflictas, sunt quasi inchoatio iudicii extremi mox secuturi. Adde: Vita haec brevis non est aliud quam cursus ad mortem, mortisque inchoatio et continua persecutio; in morte autem fit iudicium animae particulare, quod est inchoatio, imo conpendium et praedivium certum iudicii universalis et extremi. Hoc est quod ait Jacobus, cap. V, vers. 9: «Ecce iudex ante januam assistit.» Et S. Paulus Aroapagitas impellit ad poenitentiam metu diei iudicii, *Act.* XVII, 30; et quae ac Felicem Praesidem, *Act.* XXV, 25. Idem *Hebr.* IX, 27: «Statutum est, ait, hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.» Rursus iudicium hoc inculcat Romas, cap. II, vers. 3; et Corinthiis indigne communicantibus, I *Cor.* XI, 49; et Thessalonicensibus, *epist.* II, cap. I, vers. 3; et S. Joannes, *epist.* I, cap. IV, vers. 17: «Ut fiduciam habeamus, ait, in die iudicii.» S. Iredas vers. 43, ex Henoeh propheta: «Ecce, ait, venit Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra omnes.» S. Petrus, *epistola* II, cap. III, vers. 10: «Adveniet, ait, dies Domini, ut fur, in quo celi magno impetu transiet, etc. Igitur quales oportet vos esse in sanctis conversationalibus et pietatibus, expectantes et properantes in adventum diei Domini.»

S. Clemens, *epist.* 1, narrat S. Petrum dicere solitum: «Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos iudicium Dei ponat?» Praeclara Ciliacensis, *gradu* 20: «Sicut, ait, qui esurit, recordatur panis; sic qui salvari cupit, non potest non recordari extremum iudicium.» Unde illud obversans jugiter menti S. Augustinus ante conversationem, ardorem concupiscentiae in eo si non extinguebat, certe refrenabat, ne tot tantaque peccaret, ut ipse referat *lib. VI Confess.*, cap. VII. Et S. Hieronymus, *epist.* ad Florentium: «Ego, ait, cunctis peccatorum sordibus inquinatus, diebus ac noctibus opporior cum tremore reddere novissimum quadrante.» S. Ephrem assidue mente versabat Dei iudicium, ideoque in continuo erat timore, compunctione et lacrymis, quibus pleni sunt ejus libri et tractatus omnes. Sapiens ergo est qui hosce sapientes, ac nominatim S. Jacobum